

INIMÕIGUSTE TEABEKESKUS

PRONKSSÖDUR

APRILLIKRIIS

ISBN 978-9985-9542-7-0

TALLINN, 2007

SISUKORD

EESSÕNA.109
APRILLIRAHUTUSED TALLINNAS:ÕIGUSLIKUD ASPEKTID.112
1. osa. ÕIGUSLIK REGULATSIOON.112
2. osa. ÕIGUSKAITSEORGANITE TEGEVUSELE KAEBUSTE ÜLEVAADE117
LÕPPSÕNA.128
LISA I129
LISA II134

EESSÕNA

2007.a aprillisündmused, mille keskmes oli «Pronkssõdur», jäävad igaveseks Eesti ajaloosse. Jäävad kui teatud pöördepunkt, mis jaotab ajaloo perioodideks «enne» ja «pärast». Võib isegi öelda, et nendel sündmustel oli suurem tähtsus, kui Eesti astumisel Euroopa Liitu või NATO-sse. Me nagu elasime enne 26. aprilli ühes riigis, pärast oleme sunnitud harjuma eluga teises. Või me lihtsalt kaotasime illusioonid? Nagu kirjutas Jevgeni Golikov, maailm ei muutunud, ta lihtsalt ilmutas oma tõelise palge. (*Ajakiri «Таллинн», nr 2/3, 2007*)

Kuni 26. aprillini me kõik, kogu Eesti ühiskond, arvasime, et elame demokraatlikus riigis, kus eksisteerib võimude lahusus. Kus seadusandlik ja täidesaatev võim on üldiselt tasakaalus, kus on olemas sõltumatu kohus, vaba ajakirjandus, ühiskonna kontroll võimude üle jne. Peale 26. aprilli selgus, et kõik on teistmoodi või vähemalt mitte päris nii ja isegi hoopiski mitte nii. Selgus, et mõned demokraatlikus ühiskonnas juurdunuks peetavad mehhanismid meil ei tööta, mõnedest demokraatlikest protseduuridest osutus võimalikuks väga kergelt loobuda. Üks näide: politseiprefekti esitluse alusel Tallinnas olid 30. aprillist 11. maini 2007 keelatud kõik tänavamiitingud ja -koosolekud ning mitte kellelgi see ei tekitanud ei proteste ega isegi küsimusi. Kuid sellega olid ju ahistatud inimeste *põhiseaduslikud* õigused oma arvamuse väljendamiseks, rahumeelsetele koosolekutele, miitingutele ja demonstratsioonidele. Loomulikult äärmistel juhtudel sellised piirangud on võimalikud, kuid nende kehtestamine ei saa olla politseiprefekti pädevuses! Riigi kõrgemad võimuorganid aga üldse ei tundnud muret sellise kallaletungi pärast nende pädevusele, tekitades sellega väga ohtliku pretsedendi.

Antud trükis ei sea eesmärgiks anda kogu olukorda hõlmavat analüüsi. Õiguskaitseorganisatsioonina me esitame siin vaid õiguslikke, juriidilisi aspekte, kusjuures kaugeltki mitte kõiki, millega Inimõiguste Teabakeskus otseselt tegeles. Kõigepealt see on võimude ja politsei tegevuse analüüs tekkinud kriisiolukorras. Kohtuprotsessid massiliste rahutuste korraldamises süüdistavate isikute üle on veel ees ning nende lõppemiseni me peame ennatlikuks teha tõsisid järeldusi. Võime vaid märkida, et süüdistuse seisukohad tunduvad meile väga kahtlased.

Inimõiguste kindlustamise seisukohalt väga ohtlikuks ja Euroopa Liidu liikmesriigi standardile mittevastavaks tuleb tunnistada olukord, kus Eesti võimud keelduvad põhjalikult ning erapooletult uurimast kodanike avaldusi politsei jõhkra käitumisest. Seega nad ignoreerivad ka rahvusvahelise õiguskaitsejate üldsuse, ja nimelt Rahvusvahelise Helsingi Inimõiguste Föderatsiooni (IHF) ja Rahvusvahelise Inimõiguste Föderatsiooni (FIDH) üleskutseid (vt lisa II). Selline keeldumine uurimisest ja analüüsist lihtsalt võtab jõustruktuuridelt võimaluse teha «tööd vigade kallal», raskendab ja isegi nullib ära tsiviilühiskonna võimalused kontrolli teostamiseks õiguskaitseorganite tegevuse üle. Ning lõppude lõpuks see kujuneb üheks inimese põhiõiguse – nimelt õigusemõistmisele ligipääsu õiguse – rikkumiseks.

Võiks ju arvata, et antud aruandes märgitud inimõiguste rikkumised on üksikute ametiisikute (ministrite, politseijuhtide ja -reatöötajate, lõpuks ka kohtunike) *vead* ning soovimatus uurimise läbiviimiseks on püüe päästa mundri au. Kuid kogu aprillikriisini viinud sündmuste käik tekitab erapooletutel vaatlejatel terve rea küsimusi, millele pole ühest vastust. Esmajärjekorras see puudutab demokraatlikule ühiskonnale omaseid otsuste vastuvõtmise mehhanisme ja viise.

Demokraatlike institutsioonide tekkimine ja areng Eesti Vabariigis kulges suhteliselt rahulikult, mis ei tähenda aga, et konfliktitult. Juhtus ka kriise, kusjuures nende põhjused olid palju tõsisemad kui antud juhul. Kuid seni õnnestus alati vältida massilist vägivalda. Tundus – ja mitte alusetult –, et suhetes riigi ja ühiskonna, vähemusgruppide ja võimu vahel tekkis teatud dialoogi ja kompromissi saavutamise kultuur, oskus mitte viia asja äärmuseni ning minna vastastikustele järeleandmistele kas või viimasel momendil. Dialoogiks vähemusrühvustega oli loodud isegi erimehhanism – vähemusrühvuste ümarlaud Vabariigi Presidendi juures, millele Eesti võimud pidevalt viitavad valitsusaruannetes rahvusvahelistele institutsioonidele. Kuid ei president Toomas Hendrik Ilves ega peaminister Andrus Ansip ei pidanud vajalikuks arutada tekkinud probleemi ümarlaua istungil.

Monumendi kaitsjate organisatsioon *Õine Vahtkond* koos mõningate teiste ühiskondlike organisatsioonidega püüdis 2006-2007.a. jooksul korduvalt iseseisvalt korraldada arutelu ning esitada oma nägemust olukorrast. Keegi ametiisikutest nende üleskutsele ei vastanud. Tallinna linnavõimud eesotsas volikogu esimehe Toomas Vitsutiga omakorda kutsusid 2006.a. suvel-sügisel kokku ümarlaua lootusega alustada dialoogi ja leida mingigi kompromiss. Valitsuse esindaja kaitseminister Jaak Aaviksoo osales selles dialoogis esimest ja viimast korda 26.aprillil 2007, kui miitingu laialiajamiseni oli jäänud mõni tund. Ansipi valitsus ignoreeris nii Tallinna Linnavalitsuse (kes pidas monumendi teisaldamise väärsammuks) kui ka tema poole avaliku hoiatuskirjaga pöördunud teadlaste – sotsioloogide, politoloogide ja kultuuriloolaste – seisukohta.

Selline demonstratiivne järjekindlus oli silmatorkav. Ja Tallinna Ülikooli õppejõud Tõnis Saarts esitab hämmingus küsimuse: «Miks keeldusite dialoogist ja pigem kasutasite tanki ga ülesõitmise poliitikat?» (*Delfi, 1.mai 2007*)

Oma vastuse sellele küsimusele pakub politoloog Aleksandr Astrov repliigis peaministri Ansipi juba pärast sündmusi, maikuus antud intervjuule. «Vastates küsimusele dialoogi võimalikusest Ansip kordas, et dialoog oli algselt võimatu, kuna venelased poleks iialgi nõustunud monumendi teisaldamisega. See aga sisuliselt tähendab tunnistust, et ta mõttes isegi ei näe võimalust muuta omaenda algset positsiooni... Just selle tõttu, et praegune võim ei näe vahet dialoogi ja käsu vahel, ei saa juttugi olla dialoogist temaga. Selle võimu sisu – sel määral, millisel teda esindab Ansip – on dialoogi eiramine.» (*Delfi, 16. mai 2007*).

Kui see järeldus peab paika, jääb vaid konstateerida, et ülalmainitud dialoogi- ja kompromissikultuur kui Eesti demokraatia saavutus on ohus. Ansipi valitsuse demonstreeritud otsuste tegemise viis on iseloomulik just nimelt autoritaarsetele režiimidele. Mõned vaatlejad ja analüütikud (nt sotsioloog Juhan Kivirähk, politoloog ja filosoof Jevgeni Golikov) lähevad kaugeemale ja süüdistavad valitsust teadlikus provokatsioonis eesmärgiga mitte ennetada, vaid otse vastupidi, kutsuda esile õigusvastased teod diskrediteerimaks oma oponente. («Таллинн», nr 2-3, 2007; *Delfi 30. aprill 2007*) Selliste süüdistuste põhjalik analüüs ja omapoolsete otsuste tegemine pole selle trükise eesmärgiks. Me saame vaid konstateerida: Eestis demokraatia saatusega seotud kartused ei ole pehmelt öeldes mitte alusetud. Me võime vaid jagada neid kartusi selles valdkonnas, mis on meile lähedane – inimõiguste kindlustamise ja kaitse sfääris. Seetõttu ei saa selle lühikese eesõna lõpus jätta jagamata lugejaga muret ühe viimasel ajal ilmsiks tulnud negatiivse tendentsi pärast.

Inimõiguste Teabekeskus on oma klientide huve esindades osalenud sadades kohtu- protsessides ja enamiku neist võitnud. Kuni viimase ajani, toetudes sellele kogemusele, me rahuldusega konstateerisime ka raportides rahvusvahelistele organisatsioonidele, et Eesti koh-

tud tervikuna on küllalt iseseisvad ja sõltumatud, pole allutatud poliitilisele konjunktuurile ja täitevvõimupoolsele rõhumisele. Seetõttu ääretult ebameeldivaks üllatuseks osutus Tallinna Ringkonnakohtu võetud positsioon, kes keeldus rahuldamaast politsei omavoli ohvrite kaebusi kriminaalasjade algatamisest keeldumiste kohta. Mingil määral oli selline käitumine oodatud politsei poolt, kes ei soovi alustada menetlustoiminguid omaenda töötajate suhtes. Vähem arusaadav on prokuratuuri seisukoht. Kuid kohtu keeldumine anda kannatadasaanutele isegi võimalus erapooletuks asja uurimiseks kujutab endast ääretult ohtlikku piirangut ligipääsus õigusemõistmisele. Jääb vaid loota, et see on isoleeritud pretsedent, mitte aga nende tendentside ilming, millest oli juttu eespool.

Aleksei Semjonov

APRILLIRAHUTUSED TALLINNAS: ÕIGUSLIKUD ASPEKTID

I osa. ÕIGUSLIK REGULATSIOON

2007.a. aprillis toimusid Eesti pealinnas massilised protestiaktsioonid, mis kasvasid üle tänavarahutusteks. Sündmused olid seotud Vabariigi Valitsuse otsusega teisaldada Tõnismäe platsilt Tallinnas monument, mis oli püstitatud 1944.a. võitluses saksa natsidega langenud nõukogude sõdurite ühishaual. Otsus säilmete ekshumatsioonist ja monumendi teisaldamisest tehti vastu pealinna elanike enamiku tahtmist ning vaatamata Tallinna Linnavalitsuse seisukohale. 26.-29. aprilli 2007 vahemikus õhtusel ja öisel ajal peeti kinni sadu inimesi (põhiliselt venekeelsest kogukonnast). Ametlike andmete kohaselt neil päevil üle 1000 inimese läbis spetsiaalselt loodud «filtratsioonipunktid» (ajutise kinnipidamise kohad). Rõhuv enamik kinnipeetuid lasti hommikuks lahti kinnipidamisprotokolle koostamata ning süüdistust esitamata.

Massiliste rahutuste lõppemisel riigi kõrgem juhtkond (peaminister, justiitsminister, siseminister) teatas avalikult, et massiliste rahutuste mahasurumisel politsei poolt mingeid õigusrikkumisi toime ei pandud ega saadudki panna. Sellised avaldused kõlasid vaatamata sellele, et massmeedias koheselt ilmus teave (ka foto- ja videomaterjalid) liigest jõu kasutamisest politsei poolt.

Inimõiguste Teabekeskuse abiga ligi 50 politsei omavoli ohvrit esitas kaebuse prokuratuurile ja õiguskantslerile, mille sisu üldkokkuvõttes (põhjalikumalt avalduste sisust vt II osas) on järgmine:

- Sanksioneerimata miitingu Tõnismäel laialiajamisel 26. aprilli 2007 õhtul politsei kasutas erivahendeid isikute vastu, kelle käitumises puudusid agressiivsuse tunnused. Politsei ebaadekvaatse julma tegevuse tulemusena said kannatada ka kõrvaltvaatajad, kes viibisid juhuslikult 27. aprilli õhtul Tõnismäe läheduses.
- Ööl vastu 29. aprilli 2007 politsei pidas kinni ka Tallinna kesklinnas viibivaid juhuslike jalakäijaid. Veelgi enam, politsei kas ei teavitanud inimesi kinnipidamise põhjusest või esitas etteadevalt vastuvõetamatu seletuse. Mitmed tol ajal kinnipeetud kaebavad, et neil ei lubatud teavitada kinnipidamisest sugulasi, ei teinud seda ka õiguskaitseorganid.
- Enamik kinnipeetud tunnistajaid osutab sellele, et politseinikud peksid juba täiesti võimetus olekus inimesi. Suur hulk tunnistajaid oli sunnitud aprillis pikemat aega lamama külmal maal. On tunnistusi jõhkrast käitumisest kinnipeetutega transportimise ajal ning arestimajades.
- Kõige suurem tunnistajate avalduste hulk puudutab kinnipidamistingimusi nn D-terminalis ehk Tallinna sadama laoruumides. Praktiliselt kõik tunnistajad märgivad, et tuli pikka aega kükitada selja tagant kinniseotud kätega. Kõik see tekitas füüsilisi kannatusi. On palju tunnistusi kinnipeetute peksmisest õiguskaitsete poolt, ka motiveerimata peksmisest. Mõned tunnistajad osutavad sellele, et ei lubatud tualetti, ei antud joogivett jne. Arstiabi osutati, kuid venitamisega.

1. Eesti seadusandlus

Vaadeldava teema põhimõtted sisalduvad Eesti Vabariigi põhiseaduses. Põhiseaduse § 18 sätestab, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väarikust alandavalt kohelda ega karistada, § 20 keelustab vabaduse alusetu võtmise ning isikupuutumatus õiguse rikkumise, § 21 ütleb, et igapähele, kellelt on võetud vabadus, teatatakse viivitamatult talle arusaadavas keeles ja viisil vabaduse võtmise põhjus ja tema õigused ning antakse võimalus teatada vabaduse võtmisest oma lähedastele (viimast õigust saab piirata ainult seadusega sätestatud juhtudel), § 22 sätestab süütuse presumptsiooni põhimõtte.

Politsei tegevust reguleerivad erinorme Eestis leiab vaid Politseiseaduses. Selle seaduse § 14 lg 6 lubab politseil rakendada ametiülesannete täitmisel erivahendeid, külm- ja gaasirelva massiliste korratuste ja avaliku korra grupiviisiliste rikkumiste tõkestamisel (p 4). Erivahendeid ja relva on lubatud kasutada ka (p 6):

- õiguserikkujate kinnipidamisel;
- nende toimetamisel politseisse või teenistusruumi ja konvoeerimisel;
- kinnipeetute kaitsmisel;
- kinnipeetud ja vahi alla võetud isikute suhtes, kui nad ei allu või osutavad vastupanu politseiametnikele või teistele isikutele, kes täidavad ühiskondlikku kohustust avaliku korra kaitsel või võitluses kuritegevuse vastu;
- kui on küllaldaselt alust arvata, et nad võivad põgeneda, tekitada kahju teistele isikutele, ümbruskonnale või iseendale.

Vastavalt § 14 lg 8 politseiametnik võib kasutada teenistusülesannete täitmisel ja enda ohutuse tagamiseks enesekaitsevahendeid ning füüsilist jõudu.

Väga olulist põhimõtet sisaldab § 14 lg 7: politsei kasutab erivahendit, külm- ja gaasirelva õiguserikkujate vastu õiguserikkumise iseloomu, õiguserikkujate isikut ning konkreetset olukorda arvestades. Erivahendi, külm- või gaasirelva kasutamise korral tuleb hoiduda inimese tervise kahjustamisest suuremal määral, kui see on konkreetset juhul vältimatu.

Vastavalt Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 217 lg 1-3 üldjuhul kahtlustatavana saab isiku kinni pidada kuni 48 tundi, kui:

- 1) isik oli tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda;
- 2) kuriteo pealtnägija või kannatanu osutab temale kui kuriteo toimepanijale;
- 3) kuriteojäljed viitavad temale kui kuriteo toimepanijale.

Kuriteole viitavate muude andmete põhjal võib isiku kahtlustatavana kinni pidada, kui ta püüab põgeneda; ei ole tuvastatud tema isikut; ta võib jätkuvalt toime panna kuritegusid; ta võib kriminaalmenetlusest kõrvale hoiduda või seda muul viisil takistada. Kinnipidamisest koostatakse protokoll.

KrMS § 217 lg 10 garanteerib, et kahtlustatavana kinnipeetule antakse võimalus teatada kinnipidamisest oma valikul vähemalt ühele oma lähedasele menetleja kaudu. Ja ainult kui teavitamine kahjustaks kriminaalmenetlust, võib teatamise võimaldamisest prokuratuuri loal keelduda.

Politseiseaduse ja KrMS nõuete rikkumine ametiisikute poolt võib olla kvalifitseeritud järgnevate Karistusseadustiku (KarS) paragrahvide järgi:

- § 118. Raske tervisekahjustuse tekitamine
- § 121. Kehaline väärkohtlemine

§ 122. Piinamine

§ 136. Vabaduse võtmine seadusliku aluseta

§ 291. Võimuliialdus

§ 324. Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu ebaseaduslik kohtlemine

Massilistest rahutustest osavõtjaid võib võtta vastutusele järgnevatte KarS paragrahvide alusel:

§ 149. Surnu mälestuse teotamine

§ 231. Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud vägivaldne tegevus

§ 233. Välismaalase poolt toimepandud Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud vägivaldne tegevus

§ 238. Massilise korratuse organiseerimine

§ 239. Süüteo toimepanemine massilise korratuse ajal

§ 262. Avaliku korra rikkumine

§ 263. Avaliku korra raske rikkumine

§ 275. Võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku laimamine ja solvamine

§ 276. Võimuesindaja seadusliku korralduse eiramine

2. Rahvusvaheline seadusandlus

Rida rahvusvahelisi dokumente annab rahvusriikide valitsustele ettekujutuse käitumise normidest ja standarditest massiliste rahutuste korral.

ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt ning Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. Pakti artikkel 7 ja konventsiooni artikkel 3 sätestavad, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärikut alandavalt kohelda ega karistada.

ÜRO piinamis- ning julmade või väärikut alandavate kohtlemise ja karistamise viiside vastane konventsioon. Konventsiooni artikli 3 lg 2 sätestab, et mingid eriasjaolud, millised nad ka poleks, olgu see sõjaseisukord või sõjaoh, sisene poliitiline ebastabiilsus või mistahes muu eriolukord, ei saa olla piinamise õigustuseks. Piinamine konventsiooni mõistes on igasugune tegevus, millega mingile isikule tahtlikult tekitatakse tugevat valu või füüsilist või moraalset kannatust selleks, et saada temalt või kolmandalt isikult teavet või tunnistust, karistada teda teo eest, mida sooritas tema või kolmas isik või mille sooritamises teda kahtlustatakse, samuti hirmutada või sundida teda või kolmandat isikut, või igasugusel muul põhjusel, mis rajaneb kõikvõimaliku iseloomuga diskrimineerimisel, kui selline valu või kannatused tekitatakse riigi ametiisiku või muu ametiseisundis esineva isiku poolt või nende õhutusel või neile teadaolevalt või vaiki-val nõusolekul (artikli 1 lg 1).

ÜRO Peaassamblee 17.12.1979 resolutsiooniga 34/169 vastuvõetud Ametiisikute õiguskorra hoidmiseks käitumise koodeks. Koodeksi artikkel 3 lubab õiguskorda hoidvatel ametiisikutel jõu rakendamise ainult äärmise vajaduse korral ja sel määral, mida nõuab nende kohustuste täitmine. Vastavalt artiklile 5 ükski õiguskorda hoidev ametiisik ei tohi teostada, õhutada või salvilvalt suhtuda igasugusesse teosse, mis kujutab endast piinamist või julmi, ebainimlikke või inimväärikut alandavaid kohtlemise või karistamise viise.

ÜRO Peaassamblee 9.12.1988 resolutsiooniga 43/173 kinnitatud Üldiste kõikvõimalikes vormides kinnipeetavate või arreteeritute isikute kaitse põhimõtete kogu. Muu seas kogu garanteer-

rib kinnipeetavatele humaanse ja väärrika kohtlemise (1. põhimõte); sätestab, et mingid asjaolud ei saa õigustada piinamist või teisi ebainimlikke või inimväärlikust alandavaid kohtlemise või karistamise viise (6. põhimõte); nõuab, et igale arreteritule oleks teatatud arreterimisel aresti põhjused ja viivitamatult teatatud igasugune talle esitatud süüdistus (10. põhimõte); sätestab nõudeid kinnipidamise protokoll koostamiseks (12. põhimõte); sätestab, et kinnipeetud ning vahi all olevale isikule võimaldatakse vastava meditsiinilise läbivaatuse läbimine võimalikult lühema aja möödumisel tema saabumisest kinnipidamise või vahi all olemise kohta; edaspidi talle võimaldatakse meditsiiniline teenindamine ja ravi iga kord, kui selleks tekib vajadus (24. põhimõte).

ÜRO kuritegevuse ennetamise ja õigusrikkujate kohtlemise I kongressi 1955.a. vastu võetud ning 31.07.1957 ÜRO Majandus- ja sotsiaalnõukogu 994. plenaaristungi heakskiidetud Vangistatutega käitumise minimaalsed reeglid. Reeglite p 92 sätestab ühemõtteliselt, et uurimisalused vahistatud peavad saama võimaluse viivitamatult teavitada peret nende vahistamise faktist, kasutada mõistlikku võimalust suhelda sugulaste ja sõpradega ning neid vanglas vastu võtta, alludes seejuures ainult sellistele piirangutele ning järelevalvele, mis on vajalikud õigusemõistmiseks, asutuse turvanõuete ja normaalse tegevuse kindlustamiseks.

ÜRO kuritegevuse ennetamise ja õigusrikkujate kohtlemise VIII kongressi 1990.a. vastu võetud Ametiisikute õiguskorra hoidmisel jõu ja tulirelva kasutamise põhimõtted. Põhimõtete artikkel 4 osutab, et õiguskorda hoidvad ametiisikud oma funktsioonide täitmisel sel määral, kui on võimalik, kasutavad mittevägivaldseid vahendeid enne jõu või tulirelva sunnitud kasutamist. Nad võivad kasutada jõudu ja tulirelva ainult juhtudel, kui kõik teised vahendid on osutunud ebaefektiivseteks või ei anna mingit lootust püstitatud eesmärgi saavutamiseks.

3. Standardised kriminaalmenetluse algatamisest keeldumise motiveeringud

Eesti seadusandluse kohaselt politseiprefektuuri kriminaalmenetluse algatamisest keeldumise võib kaevata ringkonnaprokuratuuri, ringkonnaprokuratuuri negatiivse otsuse – Riigiprokuratuuri ning selle määruse ainult advokaadi kaudu ringkonnakohtusse. Ringkonnakohtu vastav määrus on lõplik ja edasikaebamisele ei kuulu (KrMS § 207 lg 1 ja 2, § 208 lg 1 ja § 385 p 8). Tuleb märkida, et kaebuste esitajatel tekkisid probleemid advokaadi leidmisega, kuna mitmed neist ei tahtnud osaleda sellistes asjades, kartes rikkuda suhteid võimudega. Politsei ja prokuratuuri (hiljem ka ringkonnakohtu) keeldumise motiveeringud olid standardised:

- Arvestades 27. aprilli 2007 sündmusi Eesti Vabariigis politsei pidi kindlustama riigis siseturvalisuse ja ühiskondliku korra.
- Kuna tegemist oli suurte rahvamassidega ja vajadusega kindlustada rahutuste ajal ühiskondlikku korda politseil oli õigus kasutada jõudu ja erivahendeid. Variant: kaebaja ei al- lunud politseinike seaduslikule korraldusele lahkuda sanktsioneerimata massikoosoleku kohast ning politseinikud olid sunnitud rakendama tema suhtes jõudu/erivahendeid.
- Olukord ajutistes kinnipidamiskohtades oli äärmiselt komplitseeritud. Politseinikud olid sunnitud kasutama jõudu ja erivahendeid olukorra kontrolli all hoidmiseks.
- Kaebaja võis kannatada «kaasosaliste»/kolmandate isikute toimingutest tänavarahutuste tingimustes. Variant: kaebaja ei tõestanud/ei tõestanud küllalt veenvalt talle kehaliste vigastuste tekitamist.

Seega kriminaalasja algatamisest keeldumised rajanesid ühel järgnevatest veendumustest:

- Kaebuse esitaja on õiguserikkuja, kelle suhtes seaduslikult kasutati jõudu ja erivahendeid;
- Teatades kehavigastuste tekitamisest kaebaja tegutseb kohusetundetult;
- Jõu kasutamine politsei poolt eranditult kõikidel juhtudel oli põhjendatud;
- Kõiki politsei tegusid saab õigustada 2007. a. aprilli lõpus tekkinud olukorraga.

Kaebajate suhtes teostamata menetlustoimingute näited:

1. kaebuse esitaja ülekuulamine;
2. politseioperatsiooni teostamisel/kaebaja kinnipidamise kohas (ametliku või massmeedia) tehtud videosalvestuse lisamine ja läbivaatus;
3. kinnipidamise materjalide väljanõudmine ja lisamine;
4. ajutistes kinnipidamiskohtades olnud meditsiinitöötajate ülekuulamine;
5. kaebajat hospitaliseerinud kiirabi töötajate ja raviarsti ülekuulamised;
6. kohtu-meditsiinilise ekspertiisi määramine;
7. kinnipidamise ja kinnipidamiskohas pidamise tunnistajate tuvastamine ja ülekuulamine.

Võib julgelt väita, et iga avalduse individuaalseid iseärasusi keegi ei analüüsinud.

Peale selle kui ringkonnakohus oma määrustega ka keeldus kaebuste rahuldamisest, kõik sisemised kaitse võimalused osutusid ammendatuks. Nüüd kaebajatel jääb vaid võimalus õiguse otsimiseks Euroopa Inimõiguste Kohtus.

2. osa. ÕIGUSKAITSEORGANITE TEGEVUSELE KAEBUSTE ÜLEVAADE

Alates 30.aprillist 2007 Inimõiguste Teabekeskus alustas avalduste vastuvõttu «kuuma liini» kaudu inimestelt, kes arvasid end politsei tegevuse ohvriteks Tõnismäel 26.aprillil 2007 toimunud miitingu laialiajamise ning seejärel tekkinud rahutuste mahasurumise ajal. Kokku fikseeriti üle 50 pöördumise ning enamik neist vormistati Teabekeskuse töötajate abiga ametlike kaebustena õiguskantslerile või/ja prokuratuuri.

Antud ülevaate aluseks said 35 avaldust, millest enamik on koostatud prokuratuuri või õiguskantsleri aadressil. Kõigi nende avalduste allkirjastatud ärakirjad ja kaebuste esitajate kontaktandmed säilitatakse Teabekeskuse arhiivis. Välja valiti vaid need avaldused, mis puudutasid 26.-29.aprilli sündmusi Tallinnas. Tuleb silmas pidada, et kõik avaldustes toodud väited on eraisikute väited, mis pole leidnud ei kinnitust ega ümberlükkamist kohtuprotseduuride käigus.

Iga avaldus koosnes tervest reast faktiväidetest, mis puudutavad otseselt kaebuse esitajat või sündmusi, mille tunnistajaks ta oli (esimest liiki väiteid eelistati). Iga avalduse tekst oli jaotatud «süžeedeks», mis puudutasid õiguskaitseorganite tegevuse erinevaid aspekte eriolukorras. Avalduste tekst säilitati põhiliselt muutmata kujul ja jämedad grammatilised vead ning toponüümide kirjavilt. Muutmata on ka avaldajate kasutatud terminoloogia (eriüksus jne). Välja on jäetud võimaluse korral emotsionaalsed väljendid.

Pealegi Inimõiguste Teabekeskus tunnistab, et ülevaate aluseks olnud avaldused ei anna sündmuste täit pilti alljärgnevatel põhjustel:

- Ülevaates pole esitatud õiguskaitseorganite seisukohti. Samal ajal tuleb märkida, et õiguskaitseorganid keeldusid kriminaalajade algatamisest avaldustes toodud faktide alusel, mis jättis meid ilma võimalusest saada nende faktiväidete analüüs erapooletu uurimise käigus.
- Küsimuse liigne politiseerimine viis selleni, et meie organisatsiooni pöördunud avaldajate seas polnud ühtegi eestlast ning analoogselt eesti soost ohvritega käitumisest on teada ainult ajakirjandusest.
- Tekkinud olukorras avaldusi tegid vaid isikud, kes peavad end absoluutselt süütuks sündmuste osavõtjatele inkrimineeritavates õigusrikkumistes ning aruande aluseks said põhiliselt just selliste inimeste kaebused. Üle kolmekümne avalduse autorite seast vaid mõne inimese kohta on algatatud kriminaal- või haldusmenetlus. See määrab ka avaldajate äärmiselt «süüdistava» positsiooni.

1. Tõnismäel toimunud miitingu laialikihutamine 26. aprilli 2007 õhtul

26.aprilli 2007 õhtul toimunud miiting oli sanktsioneerimata. Ilmne on, et seal kogunenud inimesed ei reageerinud politsei nõuetele laiali minna. Vaatamata sellele rida tunnistajaid väidab, et politsei hakkas erivahendeid kasutama inimeste vastu, kelle käitumises polnud agressiivsust.

Naistunnistaja (68): «Ma seisin toiduainete poe juures, kui politsei äkki ründas rahulikult seisnud inimesi ja hakkas kasutama jõudu ja erivahendeid – pisargaasi, kummikuule jm. Kuna inimesi oli palju, ma ei suutnud sündmuskohalt lahkuda. Ma sain parema käe (käelaba kandis), põse, pea ja vasaku õla haavu rohkearvuliste nuiälöökide tulemusena».

Naistunnistaja (36): «Pärast seda, kui politsei nõudmised minna laiali ei saavutanud eesmärki, politsei laskis käiku nuiad, pisargaasi ja suitsugranaadid. Veel polnud ükski klaas puruks löödud, kui meid hakati nuiadega peksma. Me jooksime ja meid tagant peksti vastu selga. Peksti kõiki – naisi, lapsi, noori ja vanu».

Tunnistaja (56): «Ma seisin Tõnismäe mälestusmärgi lähedal ja jälgisin ümbermatmistöid. Siis läksin eemale Endla tänavale ja seisin valgusfoori kõrval. Minu lähedal asusid politseinikud, nende taga ohvitser raadiojaamaga. Ta sai mingisuguse käsu, hõikas midagi ja nad tõmbasid välja nuiad. Kõik juhtus silmapilkselt. Nad hakkasid peksma kõiki järjest ja kuhu sattub. Mina sain nuiaga löögi pähe. Lõhkise peaga ma kukkusin, mind tõstsid inimesed ja tirisid kõrvale. Me helistasime kiirabisse, kuid kiirabi keeldus tulemast Tõnismäele. Poole tunni pärast abi mulle siiski osutati. Ömmeldi pea kinni. Nüüd on mul peas 10 sm pikkune arm.»

Tunnistaja (33): «26.aprillil 2007 tulles töölt ma sattusin Tõnismäe tänaval inimmassi... Eriüksuse nuiaga relvastatud mees jooksis minu juurde ning viiepega käskis mul liikuda koos massiga. Kuid polnud ma jõudnud teha mõned sammud, kui olin löödud jalust nuiälökidega pähe ja selga».

2. Tõnismäe ümbruses kogunenud inimeste laialikihutamine 27.aprillil 2007

Rida tunnistajaid väidab, et 27.aprillil 2007 politsei käitus agressiivselt inimeste suhtes, kes viibisid Tõnismäe lähedal ning kannata said paljud sündmusi kõrvalt vaatlejad.

Tunnistaja (29): «Kella 20.00 paiku ma tulin Kaarli puiesteele reporterina. Mul oli kaasas fotoaparaat ning reporteritunnistus ning ma viibisin seal umbes kella 22.00-ni. Ma olin tunnistajaks, kui politseinikud ajasid kogunenud inimesi mööda Kaarli puiesteed ning sellest vasakul asuvat sõiduteed (kui seista näoga kiriku poole) maa-aluse ülekäigu suunas. Kuid Kaarli puiestee lõpus asuv sissepääs käiku oli eelnevalt blokeeritud. Kogunenud venisid piki kogu Kaarli puiesteed. Minu vaatluste kohaselt kõige energilisemad ja agressiivselt meelestatud inimesed asusid «esiridades», s.t. Kaarli kirikule ja Tõnismäe künkale lähemal. Vabaduse väljaku kandis aga asusid pealtvaatajad ja uudishimulikud, kes ei sooritanud mingeid õigusvastaseid tegusid ja enamgi – ei olnud võimelised nende sooritamiseks (politseinikeni oli pikk maa). Mingil momendil (eeldatavasti kella 21.45 paiku) politseinikud erivahenditega (kiivrid, läbipaistvad kilbid, mille vastu nad tagusid nuiadega ilmselt hirmu äratamiseks) jooksid kogunenute suunas, liikudes Tõnismäelt Vabaduse väljaku poole mööda sõiduteed – tee oli selleks ajaks ka blokeeritud. Inimesed omaltpoolt ka hakkasid jooksmas Vabaduse väljaku poole ning pörkasid kokku politseinike ahelaga (edaspidi – eriüksus, kuigi ma pole selles kindel) mustas riietuses, erinevalt Tõnismäe poolt ründavatest politseinikest kollastes värvipeegeldavates vestides. Eriüksuse ahelik lõikas jooksvatel inimestel ära tee Vabaduse väljakule. Musta vormiriietuse tõttu ta oli peaaegu märkamatu pimeduses. Ma nägin, et esimestena eriüksuseni jõudsid just pealtvaatajad ja uudishimulikud. Eriüksus nendega ei liberaalitsenud: esimesi nendeni jõudnud ei lastud piirangust välja, neid lükati tagasi, karjuti nendele vene keeles «Tagasi!» ja «Maha!», mida võis hinnata kui käsku laskuda pikali vastu maad või asfaldile. Kui inimesed ei allunud, st ei viskunud maha, neid hoiatamata peksti nuiadega (rõhutan:

ilma vähima nende inimeste poolse agressiivsuset); löödi pikali, seoti käed selja taga kinni ja jälle peksti nuiadega. Kui inimesed allusid, toimus sama: neil seoti käed kinni ja mõnikord peksti – ilmselt hirmutamiseks... Osa nendest, nähes, mis toimub, püüdis murda läbi eriuksuse ahelast. Mõningatel see õnnestus. Kordan: eriuksus jõhkralt õiendas arveid just nendega, kes olid tagumistes ridades, st. lihtsalt seisid ja jälgisid toimuvat. Mõnikord eriuksuslased tungisid kahe-kolmekesi kallale ühele inimesele. Nad ilmselgelt andsid endale aru oma toimingutes.»

Tunnistaja (31): «Ma asusin Vabaduse kella juures Vabaduse väljakul ning tegin foto- ja videovõtteid. Kell 22.28 selja tagant jooksis minu juurde märulipolitsei töötaja ja lõi mind nuiaga tugijalga. Ma olin kaine, õiguskorda ei rikkunud, minu ümbruses mingeid agressiivseid inimesi polnud, samuti nagu neid, keda võiks pidada huligaanideks ja määratsetajateks.»

Tunnistaja (43): «Umbes kell 21.15 ma istusin pingile Kaarli puiesteel, et puhata. Minu kõrval pingil polnud kedagi. Minu juurde tulid kaks politseitöötajat ilma tunnismärkideta ja jõhkralt nõudsid, et ma lahkuks. Minu küsimuse peale, kuhu poole on parem minna, nad löid mu jalust ja peksid 2-3 minuti jooksul.»

3. Kinnipidamised 27/28. aprillil: kinnipidamise põhimõtted

Mitmete tunnistuste alusel võib teha järelduse, et 27.aprilli 2007 õhtul ja 28.aprilli ööl politsei pidas kinni isegi juhuslike möödakäijaid, kes sattusid kõndima kesklinnas. Veelgi enam – politsei ei teatanud inimestele kinnipidamise põhjusi või andis teadaolevalt vastuvõetamatu seletuse. Kinni peeti palju juhuslikke isikuid, kuna nemad, erinevalt õigusrikkujatest, nähes politseid ennast ei varjanud. Ametlikku Vanalinna külastamise keeldu ei olnud, seal töötasid restoranid ja baarid.

Tunnistaja (47): «Kell 23.30, kui me abikaasaga läksime mööda Viru tänavat Tallinna kesklinnas, politsei piiras ümber kogu kvartali ja hakkas kinni pidama kõiki järjest. Need, kes sel ajal purustasid vitriine, põgenesid, kasutades põiktänavaid. Järelejäänud, kes arvasid, et pannes jooksmas nad provotseerivad nende kinnipidamise, visati löökidega vastu jalgu tänavale näoga maa poole ning seoti käed kinni plastikkäeraudadega. Minu naabriks osutus eestlane, kes hakkas eesti keeles politseile midagi seletama ja teda lasti lahti.»

Tunnistaja (30): Kesköö paiku «mina ja mu vend ületasime Pärnu maantee (see oli politsei poolt tõkestatud) ning tulime välja Georg Otsa tänavale, kavatsedes politsei piiratud tsoonist ümber minna. Tagant me kuulsime karjeid ja jalgade trampimist. Ma märkasid, et mõned politseitöötajad jooksevad minu venna poole. Jooksu panna me ei katsetanud. Ma arvasin, et see on arusaamatus, kuid jõudes vennani üks politseinik käigu pealt lõi teda nuiaga vastu pead ja vend kukkus. Sel momendil sain löögi ka mina... Minu küsimusele, mille eest meid pekstakse, venda löönud politseinik ütles, et meil on käed verised, järelikult me peksime puruks vitriine. Ma algul ei saanud temast aru, kuid kui meid pandi bussi, tundsin, et kaelast jookseb verd. Käed me määrasime verega, kui olime pikali maas ja hoidsime neid pea taga. Enne seda käed olid puhtad.»

- Tunnistaja (43): «Kui mind viidi isiksuse tuvastamiseks, minu küsimusele kinnipidamise põhjustest politseinik vastas mulle, et ma ise olen süüdi».
- Tunnistaja (21): «Saatnud koju oma neiu, ma hakkasin jalgsi tulema oma kodu poole. Kell 2 öösel ma jõudsin Viru tänava ja Pärnu maantee nurgale. Kõndisin üksi, ühiskondlikku korda ei rikkunud. Äkki kuulsin politseinike hüüdeid ja nad panid jooksuga minu poole. Ma ei saanud aru, et see puudutab mind, sest lihtsalt astusin koju. Nähes, et minu poole jooksevad kaks politseinikku, ma peatusin, tõstsin käed ning vastavalt käsule heitsin pikali, seejuures veristades lõuga vastu asfali, kuna mind tõugati». (*Süüdmused ööl vastu 27.aprilli*).
- Tunnistaja (14): «Umbes kell 19.30 Tuukri tänava kandis ma läksin koju. Minu ees kõndisid kolm umbes 15-16-aastast noorukit. Vastu tuli buss... Sellest kargasid välja politseinikud, üle 15 inimese, väänasid poistel käed välja ning raudu pannes käsi viskasid nad pikali tänavale. Ma ehmusin ja jooksin Narva maanteele bussipeatusesse. Mulle jooksis järele politseinik, haaras kraest kinni ja tiris sinna, kus lamasid poisid. Seal mind heideti maha, tugevasti suruti põlvega rinda ning pandi kätele plastikrihmad.»
- Tunnistaja (32): «Umbes kella 23 ja 24 vahel ma ületasin Raekoja platsi Viru tänava poole – läksin koju. Minuga koos olid kolm tuttavat, kellega ma koos õpin ülikoolis. Kõik me olime absoluutselt kained, midagi ei karjunud, ei olnud agressiivsed. Raekoja platsil rahvast oli vähe. Meile tuli vastu grupp politseinikke (15-20 inimest). Kuna me ei osalenud mingites miitingutes ja meil polnud midagi karta, me lihtsalt läksime edasi. Äkki üks politseinik midagi hüüdis ja nad tulid meile kallale... Minu küsimusele, miks meid kinni peeti, sain vastuse: «Tuleb kodus istuda!»... Mulle vastati, et meid viiakse filtratsioonilaagrisse».
- Tunnistaja (32): D-terminalis «ma püüdsin uurida, mille eest mind kinni peeti. Kuid vastuseks minu peale ainult karjuti».
- Tunnistaja (30): «Kui mind lahti lasti, ma küsisin, milles on minu süü? Mulle vastati, et ma osutusin olema vales kohas vael ajal».
- Tunnistaja (33): «27.aprillil minu laps sai kahenädalaseks. Ma töötan transpordifirmas. Sel päeval vahetus lõppes kell 22.30... Me tahtsime osta lillekioskist lilli, et õnnitleda naist. Manifestatsioonis Pronkssõduri juures ei osalenud ja isegi mõtteid selliseid polnud. Umbes kell 00.20 me seisime klubi «Veenus» lähedal ja ajasime juttu. Äkki ilmusid politseinikud. Kaks nendest tungisid mulle kallale ning põhjusi seletamata väänasid käed välja, sidusid nad kinni ehitusteibiga ja viskasid mu näoga asfaldile.»
- Tunnistajad (mõlemad 30): «Kella 23.45 paiku me tulime välja restoranist *Bierhaus* ja läksime Vabaduse väljaku poole (meie auto oli pargitud *Kristiine keskuse* juures). Harju tänava lõpus me jõudsime politseitõkkeni. Mõõdukes politseinikest küsisime, kuidas saab *Kristiine* poole minna. Keegi meile ei vastanud ja me läksime alla mööda Mürivahe tänavat. Tagant kuulsime karjeid ja jalgade trampimist. Ma märkasin, et grupp politseinikke jookseb meie suunas. Arvasime, et see on arusaamatus. Jõudes meieni politseinikud käigu pealt hakkasid meid nuiadega peksma vastu pead ja selga. Meid visati maha. Me lamasime kõnniteel näoga allapoole, hoides käed pea taga. Meile öeldi, et me paneks käed selja taha ja siis seoti need kinni. Me küsisime, mille eest meid pekstakse, sest me pole midagi õigusvastast teinud ja ei osuta ka vastupanu.»

4. 28/29.aprilli kinnipidamised: kinnipidamise põhimõtted

Saadud tunnistuste baasil on alust arvata, et 28.aprilli 2007 õhtul ja ööl vastu 29. aprilli politsei pidas «ennetuse» põhimõttes lähtudes kinni Vanalinnas asuvaid vene keelt kõnelevaid isikuid. Ametlikku Vanalinna külastamise keeldu ei olnud (kuid meedias oli selleks ajaks avaldatud mõnede ametiisikute sellelaadsed soovitusel). Jätkas tööd enamik baare ja restorane.

Tunnistaja (36): «Minu juurde tuli politseinik ja nõudis dokumente. Ma esitasin talle ID-kaardi. Ta küsis, mis kodakondsus mul on. Ma vastasin: «Mis vahet sel on?». «Kohe saad teada», – ütles ta ja minu kätele mähiti lint... Varahommikul kambris ma küsisin, miks mind kinni peeti. Mulle vastati, et ei maksnud 9. maini kodunt välja tulla.»

Tunnistaja (22): «Asudes Vanalinnas *Hesburgeri* lähedal nägime politseinikke. Nad tulid meie juurde ja küsisid dokumente. Me esitasime. Peale seda meid pöörati seljaga nende poole ja hakati läbi otsima. Leidmata midagi ebaseaduslikku nad hakkasid kinni siduma meie käsi. Ma sain pahaseks ja hakkasin rääkima, et neil pole õigust selliselt käituda, et meid pole millegi eest kinni pidada, et see on ebaseaduslik. Sellele üks politseinik lausus vene keeles eesti aktsendiga «Pane suu kinni!» («Zatkniss!»)... Meid hoiti arestikambris kella 23-st kella kaheksani hommikul. Vabastamisel tagastati asjad ning tuli kirjutada alla paber: «Asjad sain kätte, pretensioone pole».

5. 27/28. aprilli kinnipidamised: kinnipidamise meetodid

Enamik kinnipeetutest tunnistajaid osutab sellele, et politseinikud peksid inimesi, kes olid juba abitus seisundis. Rida tunnistajaid oli sunnitud õhtusel ajal aprillis pikemat aega lamama maas. Politsei kasutas käeraudadena plastikust pingutajad (neid tunnistajad nimetasid mitmed moodi).

Naistunnistaja (50): «Ma sain kokku tütreaga [(23)] kesklinnas. Umbes kell 21.30 me läksime üle Vabaduse väljaku. Maa-aluse ülekäigu kohal kõnniteel meid peatasid inimesed mustas vormiriietuses. Mustas vormiriietuses inimeste salk tõkestas meie tee ja hoiatamata lasi gaasi. Pärast seda politseinikud viskasid meid maha ja sidusid käed selja taha plastikust kinnituslindiga. Tütar osutus asfaldil näoga maa poole... Ma püüdsin keerata küljele, et sülitata välja suhu sattunud mulda. Minu juurde kargas politseinik ja hakkas taguma mind jalgadega, nõudes, et ma oleks pikali. Ilmselt just sel ajal murti mul parema käe sõrm. Me lamasime maas 15-20 minutit».

Naistunnistaja (18): «Me ise allusime politseile, viskusime pikali, kuid meid ikkagi peksti, kusjuures me olime kinniseotud kätega. Ma olin asfaldil pikali üle 30 minuti ja siis veel pool tundi murul Kapo hoone ees. Kogu see aeg käed olid kinni seotud». (*Sündmused ööl vastu 27.aprilli*).

Tunnistaja (21): «Olime pikali maas üle poole tunni. Ühele politseinikest ei meeldinud, kuidas ma laman, ja ta kaks korda lõi mind saapaga vastu jalga. Jalale jäid kriimustused ja verevalumid. Katsetele midagi küsida või ütelda vastati inimväärikust alandavate ebatsensuursete roppustega ja jähkrate löökidega.»

- Tunnistaja (18): «Meil seoti käed kinni ehituslindiga. Mul pingutati linti eriti kõvasti ja käed hakkasid ära surema. Kinnisidumise ajal mind löödi väga tugevalt nuiaga selga... Kümme minutit olime pikali külmal maal. Siis meid tõsteti ja hakati künkast alla tõukama. All mind pandi veel 30 minutiks asfaldile. Siis tuli buss ja viis ära 20 inimest. Me olime ikka pikali maas. Siis tuli politseiauto ja sinna pandi veel 6 inimest, nende seas ka mind.»
- Tunnistaja (52): «Kella 17 ja 18 vahemikus ma asusin Kaarli puiesteel, kuna suundusin Vene Draamateatri kassadesse. Mõlemal pool puiesteed seisis politseinikud ja kõnniteel oli palju inimesi. Olukord oli rahulik. Ma astusin natukese sõiduteele, et küsida, kuidas paremini ületada puiestee. Sel ajal minu poole ruttas politseinik, seejärel veel kaks. Nad väänasid mul käed välja ja viskasid muru peale, siis mind, juba lamavat, kolm korda löödi nuiaga ja jalgadega. Löögid sattusid parema külje pihta: käe, sääre ja jala pihta. Kaotasin meelemärguse ja hakkasin midagi taipama alles siis, kui tuli politseiauto.»
- Tunnistaja (14) ema: «Umbes kell 18 mu poeg hakkas tulema koolist koju. Ta istus bussi nr 40. Vabaduse väljakul tekkis suur ummik ja oli takistatud liiklus. Ta otsustas tulla bussist välja ning jalgsi minna läbi pargi, et tulla välja hotell *Tallinna* juurde, et seal istuda bussi nr 40 või 59. Kuid kohvik *Moskva* juures plahvatas suitsugranaat ja kõik pistsid jooksma. Seal teda saigi kätte politseinik, käskis istuda asfaldile ja oodata politseiautot. Kui saabus auto, tal väänati käed selja taha, löödi rusikaga õlga ja tiriti politseiauto suunas. Ta ehmus ja hakkas nutma. Kuna autos ei jätkunud ruumi, tal seoti käed kinni plastikust ehituspingutuslindiga ja kästi oodata teist autot.» (*Hiljem päästis lapse politsei käest üks eakas naisterahvas, on olemas foto- ja videomaterjalid*).
- Tunnistaja (32): «Umbes kell 20.00 me otsustasime sõita linna, puhata mingis Vanalinna baaris. 5-nda liini trolliga sõitsime *Lille* peatusest *Hotell Tallinna* peatuseni. Pärast 21.00 sellest peatusest me läksime üles mööda Falgi tänavat, et jõuda Vabaduse väljakule viiva trepini. Kuskil Falgi tn keskpaiku meile jooksis vastu noorukite grupp, keda jälitasid politseinikud mustas vormiriietuses ja kuulikindlates vestides. Me astusime massi eest teepeenrale. Politseinikud ja osa rahvast jooksid meist mööda. Me kavatsesime jätkata jalutuskäiku ja juba läksimegi edasi, kui ma tundsin äkki tugevat lööki jalgade pihta. Ootamatusest ma vajusin põlvili. Püüdsin üles tõusta, kuid sain veel kaks hoopki jalgade pihta. Mulle tungisid kallale paar politseinikku, sidusid kinni käed selja taga ja hakkasid peksma metallnuiadega. Ma sain lööke pähe, vastu käsi, selga ja kõhtu.»
- Tunnistaja (38): «Kella 23 paiku olin Tallinnas Vabaduse väljakul ja rahulikult vestlesin tuttavatega. Sel ajal kuulsime pauke ja kogu rahvas, kes seal asus, pistis eri suunas jooksu. Minu juurde jooksid politseinik ja ilma mingi põhjusega hakkas mind kumminuiaga peksma vastu selga... Valust ma proovisin ka jooksu pista. Ma ei saanud aru, mis sünnib ja miks politseinikud mind peksavad. Komistades ma kukkusin ja tundsin, et keegi surub mind enda alla ja meetoodiliselt lööb vastu pead ja selga millegagi. Pärast selgus, et need olid politseinikud. Kui ma sain meelemärguse tagasi, tundsin, et mind kuskile kantakse, kusjuures minu käed olid selja taga kinniseotud.»
- Tunnistaja (29): «Kella 21.30 paiku ma asusin Harjumäe tenniseväljaku lähedal. Ootamatult mulle tulid kallale politseinikud. Midagi seletamata murdsid käeluu, viskasid asfaldile ja sidusid käed selja tagant kinni. Kolm inimest peksid vastu pead nuiade ja jalgadega. Ma katsin pea kätega ning käsi oligi murtud.»
- Tunnistaja (33): «Umbes viie minuti pärast mind tiriti peatusele lähemale, kus juba olid pikali 10-15 inimest. Kogu selle aja jooksul meid sunniti vaatama asfaldi poole. Minu kõrval 15 lamavat noormeest politseinik lõi jalaga ribidesse lihtsalt selle eest, et ta tõstis pead ning vaatas kõrvale.»

Tunnistaja (18): «Me nägime, et tee peal risti Kiek-in-de-Köki torni juures seisavad umbes 30 politseinikku. Me tulime nende juurde ja küsisime, kuidas me pääseks *Estonia* teatri juurde, kuna ma hilinesin viimasele marsruuttakele. Nad soovitasid meil minna Vabaduse väljakule. Me eemaldusime neist umbes 10 meetri kaugusele ja nägime, kuidas meie poole Vabaduse väljakult jooksevad politseinikud püssidega, tulistades kummikuulidega. Ma tõstsin käed ja karjusin: «Ärge tulistage!» Rahva hulgas oli naisi ja lapsi. Seejärel nad jooksid meie juurde ja hakkasid eesti keeles karjuma, et me viskaks pikali. Me ei saanud aru, mida nad meilt tahavad, ja nad hakkasid meid peksma. Siis üks politseinikest taipas öelda vene keeles: «Pikali! Näoga maa poole!»

6. 26-28. aprilli kinnipidamised: transportimine

On ka tunnistusi kinnipeetutega jõhkrast kohtlemisest transportimisel.

Tunnistaja (22): «Siis tuli punane tsiviilmikrobuss ja meid visati auto põrandale».

Naistunnistaja (50): «Siis tuli buss ja meie saime käsu püsti tõusta ja astuda bussi. Buss oli puupüsti täis. Me küsisime, mille eest meid kinni peeti. Vastust ei saanud».

Tunnistaja (29): «Buss oli puupüsti täis. Politseinikud peksid kõiki. Neid, kes tegid avaldusi oma õigustest, peksti eriti julmalt.»

Tunnistaja (14): «Siis meid kõiki tassiti bussi, kus kästi istuda põrandale seljataga kinniseotud kätega. Kaupluse *Laste Maailm* juures tiriti bussi 19-20-aastast soomlast. Siis veel üht eestlast, kes agaralt sõimas politseinike. Nad hakkasid teda peksma nuiadega vastu pead, vereni.»

Tunnistaja (21): «Siis tuli auto ja meid viidi teadmata kuhu ja mille eest... Tegelikult ma sain teada, kus olin, alles peale vabastamist.»

7. Rahumäe arestimaja ja Liivalaia kohtuhoone 26-27. aprillil 2007: kinnipidamise tingimused

On tunnistusi peksmistest ja sellest, et rahutuste ajal kinnipeetuid peeti puupüsti täis kambrites.

Naistunnistaja (18): «Meid oli neljakohalises kambris 6 inimest. Kambris ei olnud ei mingeid tualettesemeid ega madratseid, ainult raudnarid. Oli väga külm.» (*Rahumäe arestimaja*)

Tunnistaja (21): «Mind pandi kambrisse. Keegi midagi ei seletanud. Inimesi tuli aina juurde. Seal oli neli nari, kuid varsti osutus 20 inimest.» (*Rahumäe arestimaja*)

Tunnistaja (25): «Kamber, kuhu mind paigutati, oli neljakohaline, kuid selles asus 18 inimest.» (*Rahumäe arestimaja*)

Tunnistaja (20): «Kahele mõeldud kambris oli 7 inimest. Kambris jäi puudu õhust.» (*Liivalaia kohtuhoone*)

Tunnistaja (36): «Kui avati bussi uksed, ma nägin politseinike rida, kes jalahoopidega ja löökidega hakkasid meid keldrisse ajama. Keldris oli palju inimesi: osa neist seisis näoga seina poole, osa lamas põrandal, paljud meelemärkuseta. Mind pandi seina äärde, kui ma püüdsin jalgu lödvendada, mind heideti põrandale maha. Algas peksmine, mis oli eriti jõhker, tunne oli, et

meid tahetakse alandada ja maha tallata. Peksti vastu pead, tiriti jalgu vastassuundades, istuti kõhu peale. Kõik see karjete ja müra saatel. Poole tunni pärast mind viidi kambrisse... Kui mind vabaks lasti, ma läksin tänavale ja sain aru, et olin Liivalaia kohtuhoones.»

Naistunnistaja (41): «Kui meid toodi Liivalaia tänava kohtuhoone angaari, siis jalad vabastati seotisest ja pandi seisma näoga seina poole. Umbes viieteistkümne minuti pärast vabastati ka käed. Kaarhallis ma seisin umbes kella neljani hommikul. Oli väga külm. Õudselt külmetasid jalad. Istuda ei lubatud. Ma püüdsin seletada, et mu jalg on haige (peale komplitseeritud luumurdu sinna paigaldati metallvarras). Vastuseks naispolitseinik ütles, et mul siin nagunii edaspidi elu olema ei saa.»

Tunnistaja (25): «Kambris mul hakkas paha, kuna mul on maohaavand (olemas haiguslugu). Ma oksendasin. Me palusime arsti. Tuli naisarst, andis tableti ning ütles jõhkralt, et maohaav polegi nii hirmus haigus ja et mul tuleb juua vähem alkoholi. Ma nõudsin, et mult võetaks vereanalüüs alkoholi sisalduse määramiseks, millest mulle öeldi ära... Umbes kolme tunni pärast mul jälle algasid valuhood. Me jälle palusime arsti, kuid see jäi tulemata. Seda võivad tõendada kõik kambris asunud.» (*Arestimaja Rahumäel*)

8. «D-terminaal»: kinnipidamistingimused

Kõige rohkearvulisemad on tunnistajate teated kinnipidamistingimustest nn D-terminaalis – Tallina Sadama laoruumides. Neid on mõttekas jagada mitmesse gruppi.

8.1. Kükitamine; kinniseotud käed

Praktiliselt kõik tunnistajad mainivad, et kinnipeetuid sunniti kükitama kinniseotud kätega, mis tekitas füüsilisi kannatusi.

Tunnistaja (30): «Keegi tagant pakkus istuda, kuid ma keeldusin, kuna põrand oli must. Tuli välja, et need inimesed istuvad mitte omal soovil: mind tiriti kraest ja löödi jalgade pihta, paisates selili.»

Naistunnistaja (50): «Meid sunniti kükitama. Mingi aja pärast naisi hakkasid valvama naispolitseinikud. Tekkis võimalus püsti tõusta – nad sellega leppisid. Meestele seda ei lubatud. Pikali olevaid kinniseotud kätega mehi peksti. Neid, kes peale seda polnud suutelised liikuma, tiriti jalgupidi välja.»

Tunnistaja (43): «Mind koos teiste kinnipeetutega politseitõotajad, kasutades jõudu, sundisid põlvitama või kükitama pea 6 tundi külmal betoonpõrandal, kusjuures mu käed olid käeraudades. Mul keelati tõusta, et jalgu sirutada. Kui aga mina või keegi teine kinnipeetutest tegi püstitõusmise katse, meid peksti julmalt.

Tunnistaja (14): «Meid toodi D-terminaali ja pandi betooni peale istuma. Käeraudad võeti ära umbes kolme tunni pärast. Kõrval lamas liikumatult meesterahvas, kelle käed raudades olid juba sinised. Teine meesterahvas palus võtta käeraudad ära – käed juba kaotasid tundlikkuse. Kaks politseinikku astusid tema juurde ja pingutasid raudu veelgi. Mees karjus: «Valus! Mis te teete?» Siis politseinikud haarasid tal kraest ja tirisid nurka, kus hakkasid nuiadega peksma.»

Tunnistaja (47): «Kükitada tolmu sees oli väga ebamugav. 10 minuti pärast jalad kaotasid tundlikkuse, kuid katsed püsti tõusta tõrjuti kumminuia löökidega ja jalahoopidega.... Politseinike seas oli ka palju inimesi tavalises riietuses. Imselt see oli Kaitseliit. Kui üks neist andis mulle käsku «Maha!»; ma küsisin, kes ta on ja miks ma pean talle alluma? Ta heitis

mind kinniseotuna tolmusele põrandale ja hakkas taguma jalaga kõhtu (vigastas õmblused, mis olid pandud lõikuse ajal paar aastat tagasi). Peale selle nad panid selga helkivad vestid, et kas või kuidagi sarnaneda politseinikega».

Tunnistaja (18): «Püsti tõusta meid ei lubatud. Kui me tõusime, et jalgu lõdvendada, meid peksid inimesed eriüksusest mustas vormiriietuses. Ei lubatud isegi istuda.»

Tunnistaja (29): «Meid sunniti kükitama ja keelati püsti tõusta. Neid, kes tõusid, peksti julmalt... Kui keegi suutis saada käed vabaks, teda pooleks tunniks seoti kinni nii tugevasti, et käed kaotasid tundlikkuse.»

Tunnistaja (43): «Kuna minu käed olid raudus juba neli tundi, ma pöördusin politseitöötajate poole palvega siduda käed kas või rinna ees, või lõdvendada raudade pingutust. Nad vastasid minu palvele naeruga.»

Tunnistaja (32): «Mul keelati püsti tõusta, et jalgu sirutada. Kui aga mina või keegi teine tegi püstitõusmiskatse, meid jõhkralt peksti nuiadega, löödi vastu jalgu, ribisid, kubemesse.»

Tunnistaja (32): «... Mul kästi põlvitada. Ma ütlesin, et kinnipidamisel mul vigastati jalga ja ma ei suuda istuda. Selle eest mind löödi nuiaga kõhtu ja jõuga pandi istuma väga mustale betoonpõrandale. Mulle jäi meelde see politseinik – väikest kasvu lühidalt püगतud juustega noormees.»

Tunnistaja (33): «Kolme tunni pärast lubati 15 sekundiks püsti tõusta.»

Tunnistaja (18): «Ma palusin mitu korda vahetada mul käerauad. Seda ei tehtud. Kui mul hakati käeahelaid ära võtma, ei suudetud neid lahti lõigata, nii tugevalt nad olid pingutatud. Neid võeti maha 20 minutit väänates mul käed välja.»

8.2. Kinnipeetute füüsiline mõjutamine

Väga palju tunnistusi on sellest, kuidas õiguskaitseorganite töötajad peksid kinnipeetuid (osa sellistest juhtumitest on eelnevas alajaotuses ära toodud). Rida tunnistajaid rõhutab kinnipeetutele füüsilise mõju avaldamise motiveerimata iseloomu. Kaheksa tunnistajat mainisid eaka välismaalase/sakslase peksmist, kes nõudis midagi valvuritelt. Neid ja teisi korduvaid tunnistusi tuuakse siin vaid ühehokordselt, kuigi pole välistatud, et mõned lood võivad korduda.

Tunnistaja (32): «Politseinikud mööda minnes peksid kinnipeetuid nuiadega, kui nad üritasid midagi küsida või palusid tualetti.»

Tunnistaja (32): «Kaarhallis olid raudtrellid, mille taga asus juba kümnekond inimest. Trellide taha pandi inimesi, kes ei tahtnud istuda, ja seal 3-4 politseiniku peksid neid. Eriti julmad olid inimesed mustas vormiriietuses, maskides, kirjaga «Operatiivgrupp» seljal.»

Tunnistaja (43): «Minu nähes politseinikud vanglate eriüksusest peksid kinnipeetu uimaseks, tirisid ta seina äärde ja jätsid oma vere loiku lamama.»

Tunnistaja (30): «Mind aidati püsti tõusta ja viidi kaarhalli teise otsa, kus ma istusin ligi neli tundi, jälgides, kuidas politseitöötajad peksavad inimesi.»

Tunnistaja (30): «Valvurite seas olid noored inimesed: minu arvates alla 18-aastased, kes peksid eriti usinalt.»

Tunnistaja (29): «Minu juuresolekul inimest peksti nuiaga vastu pead ja siis lohistati mööda põrandat puuri... Nägin samuti, kuidas peksti eakat 60-65-aastast sakslast beežis jopes. Alguses teda peksti, siis aga kinnitati raudadega puuri külge. Politseinikud tirisid läbipekstud inimesi kaarhallist tänavale.»

Tunnistaja (18): «Peksti kõiki, isegi neidusid. Peksti vastu jalgu neid, kes seisid, peksti pikaliolijaid. Üks valati üle vahuga balloonist, see kõrvetas tema nägu, ta karjus... Üht noormeest peksti läbi nii, et tal läksid silmad pahupidi. Siis ta viidi välja.»

Tunnistaja (47): «Eriti paistsid silma kaks paljaksäetud peaga meest... ja üks prillides, kes ilmselt tundsid mõnu inimeste peksmisest. Kui valvurid tungisid kellelegi kallale ja hakkasid eriti kõvasti peksma, me kõik hakkasime karjuma, et nad lõpetaksid. Siis nad hakkasid peksma meid. Üks noormees tegi ettepaneku protesti märgiks tõusta kükist püsti. Enamik, kes oli selleks võimeline, tõusis püsti. Valvurid hakkasid peksma kõiki, kes ette juhtusid. Sisse kargas veel umbes 20 politseinikku. Protestijad paisati põrandale ja nuiahoopidega sunniti jälle istuma... Pärast vahetust tulid kolm meest mustas. Nad olid eriti jõhkrad, peksid metallnuiadega ja võimsate saabastega.»

8.3. Vee kättesaadavus, võimalus füsioloogiliste vajaduste rahuldamiseks

Mõningad tunnistajad osutavad, et kinnipeetutele ei antud vett. Mõningaid lubati WC-sse. Kuid on ka ütlusi, et paljudele seal viibivatele isikutele selles öeldi ära.

Tunnistaja (32): «Kogu kinnipidamisaja vältel mulle ei antud vett. Tualetti lasti mitte kõiki, kusjuures eriti tungivalt nõudnud ja jutukaid peksti.»

Tunnistaja (32): «Ma palusin lubada mind WC-sse. Politseinik aga hooga lõi mind.»

Tunnistaja (47): «Paljud tahtsid juua, kuid kordagi kellelegi juua ei antud. WC-sse ka ei viidud.»

Tunnistaja (43): «Tualetti mind viidi alles peale kella 4 hommikul, kui ma juba viiendat korda palusin politseinikelt seda».

Tunnistaja (27): «Kinnipeetute palvetele viia tualetti keegi ei reageerinud.»

8.4. Meditsiinilise abi kättesaadavus

Tunnistuste kohaselt meditsiiniline abi oli kättesaadav, kuigi seda osutati spetsiifilistes tingimustes. Tuleb märkida, et meditsiinilise haridusega inimesi tunnistajate seas ei ole.

Tunnistaja (23): «Umbes kell 22.30 politseinikud hakkasid miitinguosalisi tulistama. Kuulid sattusid mitte ainult miitingust osalejate pihta. Üks nendest tabas mind parema käe pihta: valust ma keerasin ringi ning kohe sain tagant nuialöögi vastu pead. Selle löögi tulemusena mul löödi pea lõhki. Siis mind löödi vastu põlve. Ma kukkusin, mind seoti kätest ja lihtsalt visati autosse teiste kinnipeetute peale. Ma palusin osutada mulle arstiabi, kuid minu palveid ignoreeriti. Mind toodi sadama D-terminaali, kus ma hakkasin minestama. Alles peale seda mul pandi side peahaavale. Siis mul hakkas paha. Minu kõrval olev noormees kutsus appi. Medõde vaatas mind üle ja ütles, et on vaja haiglasse. Kaks politseinikku hakkasid mind tõstma, kuid ma vajusin jõuetusest kokku. Siis lakati mind tõstmast ja lohistati niisama kiirabiautoni».

Naistunnistaja (50): «Juba bussis ma tundsin, et käega on midagi korrast ära. Palusin arsti. Mõne aja pärast arst tuli, vaatas ja läks ära.»

Tunnistaja (18): «Ühel inimesel algas [haiguseägetsus], teda hakati peksma. Ma hakkasin arsti kutsuma, siis hakati peksma mind.»

Tunnistaja (47): «Oli palju inimesi tõsiste traumadega: ninaluumurd (ei lastud isegi pesta ja pandi peale mingi lasteplaaster), sõrmemurrud, suur haav jalal. Arste oli, kuid erilist abi nad ei osutanud... Ei tea, mille eest teda peksti (politseinike poolt), kuid peksti väga julmalt... Umbes kümne minuti pärast, märgates, et ta ei liiguta, ma palusin politseinikku kutsuda arst... Arst vaatas ta üle ja eemaldus muiates, andes märku, et kõik on korras. Kuid kui meid peale kella kolme vabaks lasti, mees oli ikka liikumatu.»

9. 26-28.aprilli 2007 kinnipidamised: sugulaste informeerimise probleem

Mitmed tunnistajad kinnipeetute seast kaebavad, et neil ei lubatud teavitada sugulasi kinnipidamisest. Ei teinud seda ka õiguskaitseorganite töötajad.

Tunnistaja (32): «Keegi ei seletanud mulle kinnipidamis põhjust, ei esitanud süüdistust, ei seletanud minu õigusi ja mulle ei lubatud ühtegi telefonikõnet.»

Tunnistaja (43): «Mul ei lubatud helistada sugulastele, et teatada arreteerimisest... [D-terminaalis] minu palvetele helistada sugulastele mind peksti.»

Tunnistaja (32): «Algul [D-terminaalis] veel sai liikuda ja ma astusin laua juurde, kus istusid naispolitseinikud, et paluda ühendust abikaasaga. Minu peale karjuti. Tulid mehed mustas eririietuses ja hakkasid karjuma ning kõiki peksma nuiadega.»

Naistunnistaja (18): «Mind viidi Mustamäele arestimajja. Mul ei lubatud võtta ühendust emaga ning võeti ära telefon» (mõeldud on Rahumäe arestimaja).

Tunnistaja (32): «Mul ei lubatud helistada sugulastele, et teatada minu arreteerimisest».

Tunnistaja (14): «Umbes peale kolmetunnist istumist politseinik küsis minult, kui vana ma olen, ning viis tuppa, kus naisterahvas pani kirja minu andmed. Mul seoti käed lahti ja ma seisin veel kaks tundi. Siis küsiti politseinikult, kas mu emale on helistatud. Mind toodi jälle sellesse tuppa ja minu juuresolekul helistati emale. Ema töötas öises vahetuses... ja ei saanud mulle järele tulla. Mind pandi autosse ja viidi koju. See oli kell 4 hommikul.»

Tunnistaja (33): Järgmisel hommikul «ma palusin helistada minu naisele. Mulle lubati seda, kuid ei helistatud».

Tunnistaja (21): «Kogu kinnipidamise aja jooksul (20 tundi) mul ei lubatud teha ühtegi telefonikõnet.»

Naistunnistaja (54): «Vaid kolm päeva hiljem, 29. aprillil, ma sain peale korduvaid pöördumisi politseisse teada, et mu poeg on arreteeritud.»

Naistunnistaja (67): «26.aprillil kell 18.35 mu poeg hakkas Tapalt sõitma Tallinna... Kell 23.00 ma helistasin talle, kuid telefon oli välja lülitatud... Siis ma helistasin arestimajja ja sain teada, et mu poeg on arreteeritud ja 28.aprillil viidud Tartu vanglasse. Sellest ma sain teada alles 30.aprillil. Ükski riigiasutus ei teatanud mulle poja kinnipidamisest.»

LÖPPSÕNA

Aprillisündmustest kolme kuu möödumisel kaitseminister Jaak Aaviksoo autasustas Põhja prefektuuri korrakaitseosakonna politseidirektorit Tarmo Miilitsat ja Põhja prefektuuri Kesklinna politseiosakonna vanemkomissari Andres Trussi kuldrinnamärkidega tubli töö eest sõjahaudade kaitse seaduse rakendamisel. Täna eest Tarmo Miilits märkis: «Eriti soe mälestus jäi tavakodanike toetusest – vanamemme toodud pannkoogid koos moosiga politseistaabi juures, sületäiega toodud roosid politseitüdrukutele või hommikul patrulli minnes kohvikupidajate küsimused ustelt, kas me kohvi oleme joonud ja kas kõhud on täis.» (*Delfi, 9. august 2007*)

Inimõiguste Teabekeskuse osaks sai vaid killuke tol ajal aset leidnud heategevusest, kuid just tänu Eesti ja Läti tavaelanike toetusele me suutsime nii palju, kui oli võimalik, osutada aprillisündmuste käigus kannatada saanud inimestele õiguslikku ja psühholoogilist abi. Mitmel põhjusel me ei saa siin ära tuua isikute nimekirja, kelle annetused võimaldasid anda abi üle 50 meie poole pöördunud inimesele, et nad saaksid kaitsta oma õigusi ja inimväärkust. Ei saa me üles lugeda ka meie vabatahtlike abilisi, kes aitasid konsulteerida «kuumal liinil», koostada ja tõlkida kirju, arupärimisi, aruandeid ja ettekandeid ning lõppude lõpuks valmistada ette see trükis. Kuid kõigile nendele meie suurim tänu ja sügav kummardus!

Me oleme tänulikud ajakirjanikele ning teistele trüki- ja elektroonsete massmeedia töötajatele, kes avaldasid meie teateid ning intervjuusid meie spetsialistidega, kutsusid meid osalema saadetes.

Me oleme tänulikud rahvusvahelistele õiguskaitseorganisatsioonidele, kes avaldasid muret seoses olukorraga meie maal, astusid vastavaid samme ning tegid asjakohaseid avaldusi.

Eesti võimueliidi esindajate käitumine näitab, et nad ei taha võtta endale poliitilist vastutust oma tegude eest enne aprillikriisi ja selle ajal. Kuid meid häirib palju rohkem see, et lahendamata on küsimus mitmete õiguskaitseorganite töötajate tegevuse õiguslikkusest. Ja see küsimus jääb lahtiseks seni, kuni pädevad struktuurid ei teosta *igakülgselt ja võimudest sõltumata* juurdlust. Me loodame, et see trükis soodustab olukorra arengut just selles suunas.

Inimõiguste Teabekeskus

LISA I

Alljärgnevalt on toodud kaebuste näidised ning tüüpvastus keeldumisega kriminaalmenetluse algatamisest.

1. Aleksei Rattiku avaldus politseisse (toimetamata tekst, esitatud Inimõiguste Teabekeskusele «teadmiseks»)

27.aprillil ma läksin koju Kaubamaja poolt Mustamäele. Keslinnas ühistranspordi liiklemine oli katkestatud. Kell oli umbes 22.35–22.45. Vabaduse väljaku kandis seisvad politseinikud ei takistanud minu liikumist ja ei ütelnud, et siia linnaossa minna ei tohi. Tee Tõnismäe poole oli tõkestatud rahvamassi ja politseiga ja ma otsustasin minna üle Toompea, Aleksandr Nevski katedraali juurest *Koidu* peatusesse, kus peatub troll nr 3. Kui ma astusin trepist üles, mass hakkas Vabaduse väljakult jooksma Vanalinna. Selle järel jooksid politseinikud ja tulistasid põgenejaid.

Kui ma nägin, et ka Aleksandr Nevski katedraali poolt jookseb politsei, nuiad käes ja peksab kõiki, kes seisavad või jooksevad, ma astusin kõrvale ning põlvitasin murule, pannes käed pea taha. Minu juurde jooksis nuiaga politseinik (tal ei olnud nimesilti) ja tahtis sundida mind tõusma üles. Ähvardades mind nuiaga ta karjus, et ma tõuseks püsti ja tuleks välja tee peale. Nähes, et kõiki, kes tõusid ja läksid tee peale välja, eriuksus esmalt tulistas (eriuksus liikus Vabaduse väljakult Aleksandr Nevski katedraali poole, tulistades relvast kummikuulidega) ja siis peksis läbi politsei kumminuiadega, ma ütlesin, et juba olen põlvili, käed pea taga ja kedagi ei puutu. Seepeale politsei lükkas mu pikali maha ja pani kätele ajutised rauad. See oli umbes kell 22.50.

Siis mind tõsteti ja viidi teele, paisates näoga vastu kiviteed. Keegi politseinikest ei seletanud, mille eest mind kinni peeti. Need, kes üritasid politseilt midagi küsida, said politseinike käest nuialööke vastu keha. Seetõttu ma arvasin, et parem on olla vait (politsei karjus kõigile «Vait!»). See, et jalad peab harki ajama õlgade laiusele mulle ka ei öeldud, vaid lihtsalt löödi vastu jalgu ajades need löökidega harki.

Umbes kell 23.05 mind tõstis püsti politseinik (rääkis eesti keelt). Ta haaras mind tugevasti ajutistest käeraudadest ja tõmbas nii, et minu õlad krigisesid. Koos teiste kinnipeetutega mind pandi bussi ja viidi barakkidesse sadama D-terminaali kõrval.

Barakis mind pandi põrandale istuma. Minu juuresolekul peksti Eesti ja teiste riikide kodanikke. Inimesed, kes pöördusid küsimustega politsei poole, said vastuste asemel nuialööke Kuskil 23.30 paiku saadeti kohale Eesti kodanike politsei vormis ja politseinuiadega käes. Nad hakkasid kõige julmemalt peksma inimesi väiksemagi äparduse eest ja ka selle eest, et kinnipeetud inimesed esitasid küsimusi. Minu juuresolekul peksti Saksamaa kodanikke (isa ja poega), kui nemad tahtsid politseinikele seletada, et tahavad tualetti, et ei saa aru eesti keelest, et juhtus mingi viga.

Tualetti ma sain umbes kolme tunni möödumisel sellest, kui esitasin sellise palve. Üks Eesti kodanikest (ta rääkis eesti keelt) politseivormis (ma suudan teda ära tunda – ta peksis kinnipeetuid erilise jõhkruksuga) tuli minu juurde ja pingutas ajutisi käeraudu nii, et käed hakkasid tundlikkust kaotama ja veenid paisusid. Kuna ma suutsin tuua käed selja tagant koos ajutiste raudadega ette, siis nägin, kuidas käed läksid valgeks. Seepeale ma palusin teist politseinikku lödvendada raudu (ajutisi) ning panna kätele uued. Nähes minu käsi, ta kiiresti võttis need ära ja pani uued, mis ei olnud nii pingutatud. Eesti kodanik politseivormis, kes kõvasti pingutas minu raudu, tunnistas mulle lühidialoogi käigus, et ta on fašist. Ta ütles: «Jah, ma olen fašist».

Vabaks mind lasti kuskil kell 3.00–3.15 ööl vastu 28. aprilli, pannes kirja minu andmed. Aga ka siis, kui mind vabaks lasti, küsimusele «Mille eest mind kinni peeti?», ma ei saanud mingit vastust.

(Allkiri)

4.mai 2007

Märkus: avaldus oli Põhja politseiprefektuuri poolt vastu võetud 4.mail 2007.

2. Teatis kriminaalmenetluse nr 0723000008 mittealustamise kohta

Hr Aleksei Rattik

Tallinnas 10.05.2007.a.

Käesolevaga teatame, et materjalide, mis on Põhja Politseiprefektuuris registreeritud infosüsteemis POLIS nr 2300,07,0,0000265 all, kontrollimise käigus ei leidnud kinnitust, et 27.04.2007a. avaldaja suhtes oli kasutatud ebaseaduslikult vägivalda politseiametnike poolt. Avaldajal ei ole esitada kehavigastuste olemasolu kohta tõendit (va käeraudade soonimise jälg).

Arvestades 27.04.2007a. Eesti Vabariigis toimuvaid sündmusi, oli politsei kohustatud reageerima korrarikkumistele, et tagada riigi sisejulgeolekut ja avalikku korda.

Samuti on vajalik arvestada sündmuste juhtumi aega, kohta ja situatsiooni. Kuna tegu oli suure rahvamassiga ning üldise korra tagamise vajadusega rahutuste ajal, oli politseil õigus teutseda kooskõlas Politseiseaduse §14 loike 6 punktidega 6 ja 8, mis sätestavad, et õigusrikkujate kinnipidamisel, nende toimetamisel politseisse, politseil on õigus kasutada füüsilist jõudu ning erivahendeid (sh käeraudu) enda ohutuse tagamiseks või kui on alust arvata, et kinnipeetud õigusrikkujad võivad tekitada kahju teistele isikutele, ümbruskonnale või iseendale.

Eeltoodu alusel ja juhindudes KrMS §§-de 194 ja 199 lg 1 p1 kriminaalmenetlust ei alustata aluse puudumise tõttu.

Vastuvõetud otsusega mittenoostumise korral on Teil õigus kooskõlas KrMS § 207 lg 1,3 esitada alustamata jätmise peale kaebus Põhja Ringkonnaprokuratuuri antud teate kätte saamisest alates 10 päeva jooksul. Vastavalt KrMS § 198 lg 2 teatakse kriminaalmenetluse alustamata jätmisest isikule, kelle kohta kuriteokaebus on esitatud.

(Allkiri)

3. Kaebus riigiprokuratuuri 08.06.2007 a. määrusele (esialgne variant)

Tallinna Ringkonnakohtus

Kaebaja: Gennadi Mihhaidarov

1) Kuriteo asjaolud

27. aprillil 2007 kella 22 paiku Gennadi Mihhaidarovist sai lähestikku toimuva massilise kogunemise juhuslik pealtnägija. Massilisi rahutusi, pogromme ega purustusi keegi polnud toime pannud, vastupanu politseinikele miitingust osalejad ka ei osutanud. Mihhaidarov ise miitingus ei osalenud, asudes eemal, sündmusi pildistavate teleoperaatorite kõrval.

Mihhaidarov tahtis juba lahkuda, kuid sel ajal politsei hakkas tulistama miitingust osalejaid ja möödaminejaid, kes üritusest osa ei võtnud, tulirelvast, kasutades kummikuule. Kaks kummikuuli tabasid hr Mihhaidarovi kätt ja reit, tekitades kehavigastusi. Siis talle tungis kallale politseinik kilbiga käes. Politseinik löi teda kumminuiaga vastu pead ja põlve, tekitades eluohtliku tervisekahjustuse. Saadud kehavigastustest Mihhaidarov kukkus pikali.

Sellises füüsilises seisundis Mihhaidarov ei olnud võimeline vastupanu osutamiseks, kuid politseitöötajad ebaseaduslikult sidusid kaebajal käed selja taha kinni, kasutades selleks otstarbeks mitte-ettenähtud ehituslinti, tekitades sellega kaebuse esitajale täiendavaid kannatusi. Pärast seda politseinikud viskasid Mihhaidarovi autosse teiste kinnipeetute kehade otsa. Mihhaidarov palus osutada talle meditsiinilist abi, kuna verekaotuse tõttu hakkas kiiresti nõrgenema ja teadvust kaotama. Kuid tema palvetele arstiabi osutamisest politseiametnikud ei reageerinud.

Mihhaidarov toimetati D-terminaali ja alles seal talle osutati meditsiinilist abi: pandi side peahaavale ning peatati verejooks. D-terminaalis politseinikud sundisid kõiki kinnipeetuid (kaebuse esitaja kaasaarvatud) pidevalt kükitama, karjusid, solvates Mihhaidarovi inimväärikust. Verekaotuse tõttu ta hakkas minestama, seetõttu kõrvalasuv inimene kutsus medõe ning see omakorda kiirabi. Kaebuse esitaja polnud tervisliku seisundi tõttu võimeline kiirabiautoni kõndima. Siis politseinikud lohistasid teda autoni, mida tuleb ka vaadelda inimväärikust alandava kohtlemisena.

2) Kuriteo kvalifikatsioon

Politseiametnik, eirates politseiseaduse § 14 lg 7 sätteid, pani toime ebaseadusliku kumminuia kasutamise, tekitades peahaava, st eluohtliku tervisekahjustuse, mis on kuriteona ettenähtud KarS § 118 p 1.

Lisaks sellele politseiametnikud ebaseaduslikult ning eirates politseiseaduse § 15 nõudeid tulirelva kasutamisest rakendasid kummikuulidega tulistavat tulirelva ja tekitasid tervisekahjustusi, seega sooritasid KarS § 121 ettenähtud kuriteo.

Peale selle politseiametnikud panid toime piinamise, rakendades tugevat valu tekitavat füüsilist vägivalda kui väanasid erakorralist arstiabi vajaval Mihhaidarovil välja käed ja sidusid nad selja tagant kinni ehituslindiga, pannes sellega toime KarS § 122 ettenähtud kuriteo.

Kaebaja kinnipidamisel ei koostatud kinnipidamisprotokolli. Ka ei algatatud tema vastu kriminaalasja. Sellest tuleb järeldada, et kaebajalt vabaduse võtmine toimus ilma seadusliku aluseta, st tema suhtes pandi toime KarS § 136 lg 1 sätestatud kuritegu.

Pealegi politseiametnikud ületasid võimupiire, rikkudes politseiseaduse § 4 sätestatud politsei tegevuse põhiprintsiipe, ebaseaduslikult kasutasid ametiülesannete täitmisel relva, erivahendeid ja vägivalda, pannes sellega toime KarS § 291 ettenähtud kuritegu.

Peale selle politseiametnikud, kasutades ametiseisundit ebaseaduslikult, kohtlesid kaebajat, solvates tema inimväärikust ja piirates tema õigusi, sooritasid seega KarS § 324 ettenähtud kuriteo.

3) Tõendid

Kuritegude toimepanemise kahtluse aluseks olevateks tõenditeks on:

1. kaebuse esitaja kinnipidamise videosalvestus;
2. eluohtlike tervisekahjustuste tekitamist tõendavate meditsiiniliste dokumentide ärakirjad.

4) Kriminaalmenetluse lõpetamise korral menetluse lühikirjeldus

14. mail 2007 kaebaja pöördus kaebusega Õiguskantsleri poole.

21. mail 2007 ringkonnaprokurör Leelet Kivioja jättis kriminaalmenetluse alustamata.

28. mail 2007 kaebaja esitas kaebuse kriminaalmenetluse alustamata jätmise kohta Riigiprokuratuurile.

8. juunil 2007 riigiprokurör Anna Kasesalu jättis kriminaalmenetluse alustamata.

Riigiprokuröri Anna Kasesalu määruses keeldumine konkreetse kaebuses toodud olukorra analüüsi asemel põhineb abstraktset iseloomu üksteisele vastukäivatel oletustel. Ühelt poolt ta osutab, et kaebaja võis kannatada saada «kaasosaliste» tegevuse läbi, teisalt aga väidab, et tema käitumine polnud seadusekuulelik ja et «ta ei allunud politseiametnike seaduslikele korraldustele lahkuda sanktsioneerimata vägivaldsest massikogunemise kohast ning politseiametnikud olid kohustatud võtma meetmed avaliku korra tagamiseks».

Kui riigiprokuröril on andmeid, et kaebaja on kannatada saanud kolmandate isikute tegevuse tõttu, on ta kohustatud alustama kriminaalmenetluse nende kolmandate isikute suhtes. Kuid kriminaalasja algatamisest keeldumise määrusest selgub, et oma oletusi pr Kasesalu rajab mingite telesaadete materjalile. Kusjuures pole seletatud, mis telesaated need olid, kas ülekanded toimusid meid huvitava sündmuse paigast, kas nendes saadetes figureeris kaebaja jne. Mis puudutab aga teist oletust kaebaja käitumise õigusvastasest iseloomust ja politsei tegevusest kui sellele reageerimisest, siis riigiprokurör jämedalt rikub süütuse presumptsiooni põhimõtet. Kaebuse esitaja suhtes pole algatatud kriminaalmenetlust, talle pole esitatud ka mingeid muid pretensioone. Vaatamata sellele prokurör Kasesalu *a priori* peab kaebuse esitajat õiguserikkujaks. Veelgi enam, ei pea selle alusel vajalikuks teostada Eesti seadusandlusega ettenähtud juurdlust politsei ebaseadusliku tegevuse kohta.

Kaebaja ei ole õigusrikkuja ja tema kohta pole esitatud ühtegi dokumenti, mis tõendaks vastupidist. Samas tuleb rõhutada, et kooskõlas Politseiseaduse § 14 lg 7 kasutab politsei erivahendit, külm- ja gaasirelva õiguserikkuja vastu õiguserikkumise iseloomu, õiguserikkuja isikut ning konkreetset olukorda arvestades. Erivahendi, külm- või gaasirelva kasutamise korral tuleb hoiduda inimese tervise kahjustamisest suuremal määral, kui see on konkreetset juhul vältimatu.

Kaebaja suhtes jõu kasutamine oli täiesti põhjendamatu, kuna ta ei osalenud ega sooritanud mingeid vägivaldaga seotud tegusid ja temalt ei lähtunud ohtu. Politseitöötajatel polnud vähimatki alust tema kinnipidamiseks, sh talle nuiaga vastu pead löömiseks ning käeraudadesse panemiseks. Arvan, et Põhja Ringkonnaprokuratuuris ja Riigiprokuratuuris jäid ülalloodud argumendid arvestamata.

Kaebaja avalduse analüüsi pinnapealsusele viitab ka see fakt, et riigiprokurör kohalt osutab Riigikohtu 06.06.2005 määrusele asjas nr 3-1-1-56-05. Määruses jutt käib sellest, et kaebus Riigiprokuratuuri keeldumisele kriminaalmenetluse algatamisest võib olla esitatud Ringkonnakohtule ainult advokaadi kaudu. Sellel pole midagi ühist käesoleva asjaga, kuna kaebaja pole seda seaduse normi vaidlustanud.

Rikkudes KrMS § 6 ja 30 kriminaalmenetluse norme kriminaalmenetluse kohustuslikkusest ja seaduslikkusest Riigiprokuratuur ebaseaduslikult tegi määruse kriminaalmenetluse alustamisest keeldumisest, millega kahjustas Mihhaidarovi põhiseaduslikke õigusi ja vabadusi ning raskendas tema juurdepääsu õigusemõistmisele, mis on vastuolus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni § 6 lg 1.

5) Alusetult tegemata jäetud menetlustoimingud

Alusetult jäeti tegemata järgmised menetlustoimingud:

1. Kaebaja ülekuulamine;
2. Politseioperatsiooni teostamisel toimunud videosalvestuse lisamine ja läbivaatamine;
3. Mihhaidarovi kinnipidamise kohas olnud veebi-kaamera videosalvestuse lisamine ja läbivaatamine;
4. Sündmusi filminud teleoperaatorite videosalvestuste lisamine ja läbivaatamine;
5. Politseiprefektuurist kinnipidamise materjalide väljanõudmine ja lisamine;
6. D-terminalis tegutsenud meditsiinitöötaja ülekuulamine;
7. Mihhaidarovit hospitaliseerinud kiirabitöötajate ülekuulamised;
8. Raviarsti ülekuulamine;
9. Kohtumeditšiinilise ekspertiisi määramine;
10. Kinnipidamise ja kinnipidamiskohas pidamise tunnistajate tuvastamine ja ülekuulamine.

Ülaltoodu alusel arvan, et Ringkonna- ja Riigiprokuratuuri toimingud on antud juhul suunatud kaebajale õigusemõistmisele ligipääsu piiramisele. Kaebaja suhtes on rikutud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni § 5 ja 6. Keeldumist sama konventsiooni § 3 keelustatud toimingute uurimisest võib hinnata kui riigi suutmatust kindlustada kaebajale õigus mitte sattuda piinade ning ebainimliku või inimväarikust alandava kohtlemise ohvriks.

Arvestades, et Gennadi Mihhaidarovi kaebuses esinevad KarS § 118 p 1, 121, 122, 136, 291 ja 324 sätestatud kuritegude tunnused ning samuti Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 13 alusel ja juhindudes KrMS § 208 lg 1 ja lg 2, taotlen Riigiprokuratuuri määruse kriminaalmenetluse algatamisest keeldumisest tühistamist ning Riigiprokuratuuri kohustamisest algatada kriminaalmenetlus.

Lisad:

1. Kinnipidamise materjalidega videoketas;
2. Meditsiiniliste dokumentide ära kirjad kahel lehel;
3. Ringkonnaprokurööri Leelet Kivioja 21.05.2007 määrus;
4. Riigiprokurööri Anna Kasesalu 8.06.2007 määrus;
5. Kaebaja avaldus kahel lehel.

(Kaebaja esindaja allkiri)

9. juuli 2007

LISA II

*Rahvusvaheliste õiguskaitseorganisatsioonide avaldused seoses aprillisündmustega Eestis
Mitteametlikud tõlked eesti keelde*

1. Rahvusvaheline Helsingi Inimõiguste Föderatsioon
(International Helsinki Federation for Human Rights – IHF)

Eesti võimud peavad uurima väiteid politsei julmusest sõjamemoriaaliga seotud rahutuste ajal

Viin, 30. aprill 2007

Rahvusvaheline Helsingi Inimõiguste Föderatsioon (IHF) kutsub Eesti võime hoolikalt ja erapooletult uurima avaldusi politsei julmuse kohta hiljutiste rahutuste ajal ning garanteerima rahutuste probleemi lahendamise edaspidi ranges vastavuses rahvusvaheliste standarditega.

Vägivaldsed protestid algasid Tallinnas 26. aprillil seoses Eesti valitsuse otsusega teisdada kesklinnas asuv nõukogude sõjamemoriaal. Rahutused kestsid kaks ööd, sel ajal peamiselt venekeelsed noored olid kaasatud kokkupõrgetesse politseiga, kaupluste rüüstamise ja vandalis-miaktidesse. Politsei reageeris, kasutades näiteks pisargaasi, valguspomme ja veekahureid. Ta areteeris ligi tuhat inimest. Üks inimene pussitati surnuks ja kümned said haavata. Ööl vastu 29. aprilli rahutused kandusid kirde-eesti enamuses venekeelsetesse linnadesse.

Vastavalt massmeediale antud informatsioonile ning IHF saadud andmetele politsei mõningatel juhtudel kasutas ebaproportsionaalselt jõudu rahutustes osalejate vastu. Teatatakse, et mõningaid protestijaid peksti nuiadega, peksti ka peale kinnipidamist ning neid koheldi halvasti Tallinna sadama terminalis organiseeritud ajutistes kinnipidamiskohtades. Mõned ilmsed politsei julma käitumise juhused olid dokumenteeritud televisioonietris ja mobiiltelefonide salvestustes.

Kuigi õiguskaitseorganite kohustuseks on ühiskondliku korra hoidmine ja kodanike turvalisuse kindlustamine, nad peavad samaaegselt järgima rahvusvahelisi standardeid, mis nõuavad rakendada jõudu ainult äärmisel vajadusel ja määral, mis on vajalik nende ülesannete täitmi-seks (1). Nad võivad kasutada jõudu ainult juhtudel, kui kõik teised vahendid on ebaefektiivsed või ei anna mingit lootust püstitatud eesmärgi saavutamiseks (2). Julm, ebainimlik ja inimvääri-kust alandav kohtlemine on keelatud ükskõik mis tingimustes (3).

Rahutused Tallinnas ja teistes Eesti linnades andsid selgema ettekujutuse seni lahenda-mata probleemidest umbes kolmandiku riigi 1,4–miljonilisest elanikkonnast moodustava vene-keelse vähemuse integratsiooni vallas. Vaatamata esimestel iseseisvusaastatel teostatud tähtsate-le seadusandluse reformidele see vähemus on endiselt tunnistamata keelelise vähemusena ja jät-kuvalt kannatab diskrimineerimise ja argielust elimineerimise tõttu, mis kutsub selle esindajatel esile sügava nõrdimuse ja pettumuse tundeid. Paljudel venekeelsetel endiselt puudub Eesti koda-kondsus, toimub järkjärguline venekeelse hariduse kärpimine, ranged keelenõuded aga piiravad venekeelsete pääsu tööjõuturule.

Lisainfo:

Aaron Rhodes, IHF Executive Director, +43-676-63566 12

Henriette Schroeder, IHF Press Officer, +43-676-72548 29

Märkused: (1) ÜRO Peaassamblee resolutsiooniga 1979. a. vastuvõetud Ametiisikute õiguskorra hoidmiseks käitumise koodeksi artikkel 3 (<http://www.ohchr.org/english/law/code-of-conduct.htm>); (2) Ametiisikute õiguskorra hoidmisel jõu ja tulirelva kasutamise põhimõtete (ÜRO, 1990) artikkel 4 (<http://www.ohchr.org/english/law/firearms.htm>); (3) ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikkel 7 ning Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 3.

Avalduse ingliskeelne originaal: <http://www.ihf-hr.org>

Rahvusvaheline Helsingi Inimõiguste Föderatsioon (IHF) – rahvuslike Helsingi komiteede ning OSCE liikmesriikidest partnerorganisatsioonide (antud momendil 46 liikmesorganisatsioon) loodud valitsusväline rahvusvaheline organisatsioon. Tema ülesandeks on nende kodanikuühiskonna gruppide positsioonide kaitse ja tugevdamine, kes teostavad inimõiguste sõltumatut monitooringut, ning nende rahvusvaheline koondamine ühise platvormi alusel.

2. Euroopa Koostöökett Rassismi Vastu (European Network Against Racism – ENAR)

ENAR kutsub Eesti valitsust arvestama hiljutiste sündmuste mõjuga kogukondadevahelistele suhetele

Brüssel, 4. mai 2007

Möödunud nädalal, pärast Eesti valitsuse otsust teisaldada nõukogude sõjamälestusmärk toimusid Tallinnas (Eesti) demonstratsioonid, mis nädala lõpuks kujunesid mõningates linnades vägivaldaga seotud tänavameeleavaldusteks.

ENAR avaldab suurt muret selle tõttu, et alguses rahulikud demonstratsioonid kasvasid üle massilisteks rahutusteks ja rõhutab, et vandalismiaktidel pole õigustust. ENAR avaldab samuti toetust Inimõiguste Teabekeskusele – ENAR Eesti rahvusliku koordinatsioonikeskuse liidri-le tema üleskutses lõpetada vägivaldla eskaleerimine ja rahvustevahelise vaenu õhutamine. Ta kutsub samuti Eesti valitsust hoiduma tegudest, mida vähemuste esindajad võivad mõista kui inimväärikust alandavat provokatsiooni, samuti ennetama ja karistama politseipoolseid rahvuslikult motiveeritud agressiivsuse juhtumeid.

Antud olukord annab tunnistust dialoogi puudumisest enamuse ja vene vähemuse vahel Eestis. Tähtis on, et demokraatlikus ühiskonnas valitseks salliv suhtumine eriarvamustesse, ka enamuse ja vähemuse suhete kontekstis. Eesti valitsus peab arvesse võtma nende sündmuste erinevate aspektide mõju kogukondadevahelistele suhetele ning vastama kriisile viisil, mis soodustab dialoogi ja võrdset kohtlemist.

ENAR kutsub Eestit koostama suurema võrdõiguslikkusega ühiskonna loomiseks rahvusliku rassismivastase võitluse plaan. Rassismivastase võitluse mitmekülgne ja pikaajaline strateegia avab valitsusele võimaluse süstemaatilisel töötada võrdõiguslikkuse saavutamiseks kõigile ning arendada rahvusvahelist koostööd välisriikidega.

Euroopa Koostöökett Rassismi Vastu (ENAR) kujutab endast Euroopa rassismi vastu kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides võitlevate valitsusväliste ühingute võrgustiku, mis ühendab üle 600 organisatsiooni. ENAR-i loomine sai Euroopa rassismivastase aasta (1997) peamiseks tulemuseks. ENAR-i eesmärkideks on võitlus rassismi, ksenofoobia, antisemitismi ja islamifoobiaga, Euroopa Liidu ja kolmandate riikide kodanike võrdne kohtlemine ning kohalike/regionaalsete/rahvuslike algatuste koordineerimine üleeuroopaliste algatustega.

Lisainfo:

Georgina Siklossy, Communication and Press Officer

43 rue de la Charité

B-1210 Bruxelles

Phone: 32-2-229.35.70 – Fax: 32-2-229.35.75

E-mail: georgina@enar-eu.org

Ingliskeelne avalduse originaal: <http://www.enar-eu.org>

3. Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon
(International Federation for Human Rights – FIDH)

Eesti peab uurima Tallinnas rahutuste ajal toimunud inimõiguste rikkumisi

9. mai 2007

Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon (FIDH) ja tema Läti liikmesorganisatsioon – Läti Inimõiguste Komitee (LCHR) avaldavad murelikkust seoses nii demonstrantide, kui ka politseipoolsete inimõiguste rikkumistega, mis toimusid Eestis rahutuste ajal ning milliste käigus üks inimene hukkus ja üle 150 said haavata.

26. aprillil Tallinnas (Eesti) toimusid kokkupõrked demonstrantide (peamiselt venekeelse vähemuse esindajate) ja politsei vahel, kusjuures viimane kasutas pisargaasi, valguspomme, veekahureid jne. Demonstrandid avaldasid protesti mitmeti tõlgendatava Teist maailmasõda puudutava Nõukogude Armee memoriaali teisaldamise vastu. Pärast monumendi teisaldamist äärelinnas asuvalle sõjakalmistule tabas Tallinna 26.-27. aprillil vandalismi laine.

Tunnistajate üteluste kohaselt politsei mõningatel juhtudel ebaproportsionaalselt kasutas jõudu mitte ainult rahutustest osalejate, vaid ka rahulike demonstrantide ja isegi möödaminijate vastu. Teatatakse, et mõningaid inimesi peksti nuiadega, neid peksti peale kinnipidamist ning neid koheldi halvasti Tallinna sadama terminalis organiseeritud ajutistes kinnipidamiskohtades.

27. aprillil kaitsepolitsei arreteeris mitu *Õise Vahtkonna* (organisatsioon, mis rahulike vahenditega astus monumendi teisaldamise vastu) liidrit. Arreteeritud oli ka rassismivastase liikumise 18-aastane aktivist Mark Sirõk, kes haiguse ja koolieksamiks ettevalmistamise tõttu isegi ei osalenud 26. aprilli rahulikus demonstratsioonis. Pärast seda piiratud Eesti saatkond Moskvast ümber Vene demonstrantide poolt ning kahe riigi vahelisi diplomaatilisi suhteid tabas sügav kriis.

FIDH ja LHRC mõistavad hukka Tallinnas demonstrantide poolt sooritatud vandalismiaktid ning Eesti saatkonna blokeerimise Moskvast.

FIDH ja LHRC kutsuvad Eesti võime erapooletult uurima kõiki rahutuste ajal toimunud inimõiguste rikkumisi ning politsei julma käitumise, jõu ülemäärase kasutamise, julma, ebainimlikku ja inimväärikut alandava kohtlemise juhtumeid. FIDH ja LHRC tuletavad meelde, et vaja on täies ulatuses kindlustada õigus õiglasele kohtumõistmisele. Nad kutsuvad Eesti võime samuti lõpetama igasugune Eesti elanikkonnast umbes 30% moodustava venekeelse vähemuse diskrimineerimine ja kõikides tingimustes pidama kinni Rassilise diskrimineerimise kõikide vormide likvideerimise rahvusvahelise konventsiooni sätetest. Tervikuna FIDH ja LHRC kutsuvad Eesti ja Venemaa võime hoiduma ükskõik mis tegudest, mis võivad üle kasvada vägivalleks.

Lisainfo:

FIDH

17, passage de la main d'or

75011 Paris

France

+ 33 1 43 55 18 80

Ingliskeelne avalduse originaal: <http://www.fidh.org>

Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon (FIDH) ühendab 155 õiguskaitseorganisatsiooni üle maailma (40 Euroopa organisatsiooni kaasaarvatud). FIDH tegevus on suunatud inimõiguste rikkumiste ennetamisele, sellise käitumise ohvrite abistamisele ning sellistes õigusrikkumistes süüdi olevate isikute karistamise garanteerimisele.

Inimõiguste Teabekeskus

Inimõiguste Teabekeskus on asutatud 2. mail 1994. a. Taani ja Eesti mittetulundusühingute toel.

Aktiivset tegevust alustati 1995. a. jaanuaris.

Inimõiguste Teabekeskus on iseseisev valitsusväline mittetulundusühing, mis tegutseb projektide alusel.

Inimõiguste Teabekeskuse peamisteks ülesanneteks on:

1. Konfliktide tõkestamine võimalike konfliktide avastamise, situatsiooni analüüsi, inimõiguste alase informatsiooni kogumise ning levitamise kaudu;
2. Inimõiguste põhimõtetele rajaneva ühiskonna loomise soodustamine;
3. Eesti seadusandluse vastavuse analüüs rahvusvaheliste õiguslike normide suhtes;
4. Õigusalased konsultatsioonid füüsilistele isikutele, mis on suunatud nende inimõigustega seotud probleemide lahendamiseks. Konsultatsioone jagatakse vastuvõttudel või Interneti kaudu.

Lisainfo: <http://www.lichr.ee>

Publications of the Legal Information Centre for Human Rights Публикации Центра информации по правам человека Inimõiguste Teabekeskuse avaldatud materjalid

1. Erik Andrè Andersen, *Erastamine Eestis ühiskonna etnilist jagunemist*. Tallinn, 1997; ISBN 9985-9165-4-9
2. Эрик Андре Андерсен, *Этнически разделенное общество как результат приватизации в Эстонии*. Таллин, 1997; ISBN 9985-9165-5-7
3. *Rahvusvahemused Eestis: siseriiklikud seadused ja rahvusvahelise õiguse sätted. Rahvusvahelise seminari aruanne*. Tallinn, 25-26.04.1997.a.; ISBN 9985-9165-2-2
4. *Ethnic Minorities in Estonia: Domestic Law and International Instruments. Report of the International Seminar*. Tallinn, 25-26.04.1997; ISBN 9985-9165-0-6
5. *Этнические меньшинства в Эстонии: внутреннее законодательство и международные инструменты. Отчет международного семинара*. Таллин, 25-26.04.1997 г.; ISBN 9985-9165-1-4
6. *Identiteedi kujunemise probleemid post-sotsialistlikus keskkonnas (Tallinna rahvusvahemuste kogemuse alusel). Uuringu aruanne*. Tallinn 1999-2000; ISBN 9985-9165-7-3
7. *Интеграция в Эстонии: проблемы и перспективы. Отчет рабочего семинара*. Таллин, 12 мая 2000 г. - *Eesti ühiskonnas integratsiooni protsessi probleemid ja arengusuunad. Tööaruanne*. Tallinn, 12. mai 2000.a.; ISBN 9985-9165-6-5
8. *Международная практика использования прав национальных меньшинств в Эстонии. Отчет регионального семинара*. Маарду (Эстония), 28 марта 1998 г. - *Strengthening the Awareness on Minority Rights in Estonia. Report of the Local Seminar*. Maardu (Estonia), 28 March 1998. Tallinn 1999; ISBN 9985-9165-8-1
9. *Inimõigused: üksikisikute kaebused ÜRO-le ja Euroopa Nõukogule. Materjalide kogumik*. Tallinn, 2000, 64 lk.; ISBN 9985-9319-0-4
10. *Права человека: индивидуальные жалобы в ООН и Совет Европы. Сборник материалов*. Таллин 2000, 72 стр.; ISBN 9985-9319-1-2
11. *Rahvusvahelised dokumendid, ratifitseeritud Eestis. Международные документы, ратифицированные Эстонией. International Treaties, ratified by Estonia*. Tallinn 2000; 300 lk./p.; ISBN 9985-9165-3-0; Tallinn 1998; 299 lk./p.; ISBN 9985-9165-3-0
12. Институт открытого общества, Программа мониторинга расширения ЕС, *Охрана прав меньшинств в Эстонии 2001*, 50 стр.; ISBN 9985-9319-5-5
13. *Социальный и экономический аспекты процесса интеграции в эстонском обществе: круглый стол 23 ноября 2000 г., Таллин, Эстония = Eesti ühiskonnas integratsiooniprotsessi sotsiaalne ja majanduslik aspekt: ümarlaud 23. novembril 2000. a., Tallinn, Eesti*; 58 стр./lk., 2001; ISBN 9985-9319-2-0
14. *Развитие принципов недискриминации и защиты меньшинств: задачи Эстонии. Материалы международного семинара*. Таллин (Эстония), 14-15.01.2002. - *Recent Developments in the Field of Non-Discrimination and Minority Protection and Challenges for Estonia. Materials of International Seminar*. Tallinn (Estonia), 14-15.01.2002; 80 стр./p.; ISBN 9985-9319-8-x
15. Алексей Семенов (ред.), *Интеграция в Таллине 2001, Анализ данных социологического исследования*, Таллин, 2002, 102 стр.; ISBN 9985-9319-7-1
16. Aleksei Semjonov (toim.), *Integratsioon Tallinnas 2001, Sotsioloogilise uuringu andmete analüüs*, Tallinn, 2002, 95 lk.; ISBN 9985-9319-6-3

17. *Национальные меньшинства в странах Балтии: процесс интеграции. Материалы международного семинара. Таллин (Эстония), 14-15 июня 2002 года. - Minorities in the Baltics: Processes of Integration. Materials of International Seminar. Tallinn (Estonia), 14-15 June 2002;* 80 стр./р.; ISBN 9985-9410-2-0
18. *Выполнение Эстонией Рамочной конвенции по защите национальных меньшинств*, Таллин, 2002, 87 стр; ISBN 9985-9410-0-4
19. *Принцип недискриминации в Эстонии: права женщин и детей и исполнение международных обязательств: материалы семинара, 22-23 февраля 2002 г., Силламяэ, Эстония;* 41 стр., 2002; ISBN 9985-9319-9-8
20. *Меньшинства и большинство в Эстонии: проблемы интеграции в европейском контексте. Материалы международного семинара, Таллин, Эстония, 15-16 ноября 2002 года - Minorities and Majorities in Estonia: Problems of Integration within a Broader European Context. International Seminar Materials, Tallinn, Estonia, 15-16 November 2002,* Tallinn, 2003, 63 стр./р.; ISBN 9985-9410-5-5
21. *Võitlus inimkaubanduse vastu Eestis: naised ja lapsed. Seminari materjalid. 20. jaanuaril 2003, Tallinn, Eesti - Борьба против торговли людьми в Эстонии: женщины и дети. Материалы семинара. 20 января 2003 года, Таллин, Эстония - Combating Human Trafficking in Estonia: Women and Children. Materials of the Seminar. 20 January 2003, Tallinn, Estonia.* Tallinn, 2003, 62 lk./стр./р., ISBN 9985-9410-6-3
22. Vadim Poleshchuk (ed./toim.), *Baltimaade dilemmad: seminari ettekanded etnopolitiikast = Балтийские дилеммы: Выступления по вопросам этнополитики = The Baltic Dilemmas: Seminar Presentations on Ethnic Policies,* Tallinn, 2003, 50 lk./р./стр.; ISBN 9985-9410-3-9
23. Paul Downes, *Living with Heroin: Identity, social Exclusion and HIV among Russian-speaking Minorities in Estonia and Latvia,* Tallinn, 2003, 153 p.; ISBN 9985-9410-4-7
24. Paul Downes, *Elu heroiiniga: Identiteet, sotsiaalne tõrjutus ja HIV Eesti ja Läti venekeelsete vähemuste seas,* Tallinn, 2003, 150 lk.; ISBN 9985-9410-7-1
25. Пол Даунс, *Жизнь с героином: Идентичность, социальное отторжение и распространение ВИЧ среди русскоязычного меньшинства в Эстонии и Латвии,* Таллин, 2003, 162 стр., ISBN 9985-9410-8-х
26. Vadim Poleshchuk, *Non-citizens in Estonia. Report 2004,* Tallinn, 2004, 57 p.; ISBN 9985-9410-9-8
27. Лариса Семенова (ред.), *Предотвращение торговли людьми и трудоустройство за границей. Справочник,* Таллин, 2004, 124 стр.; ISBN 9985-9542-0-3
28. Larissa Semjonova (toim.), *Inimkaubanduse ennetamine ja töörakendus välismaal. Teatmik,* Tallinn, 2004, 88 lk.; ISBN 9985-9542-1-1
29. *Media against Intolerance and Discrimination: Estonian Situation and International Experience: Selected Materials,* Tallinn, 2006; ISBN 9985-9542-2-х
30. Klara Hallik, Vadim Poleshchuk, Andrus Saar, Aleksei Semjonov, *Eesti: rahvussuhted ja ebavõrdse kohtlemise probleemid Tallinnas = Estonia: Interethnic Relations and the Issue of Discrimination in Tallinn,* Tallinn, 2006; ISBN 9985-9542-3-8
31. Вадим Полещук, Андрус Саар, Алексей Семенов, Клара Халлик, *Эстония: межэтнические отношения и проблема дискриминации в Таллине,* Таллин, 2006, 70 стр.; ISBN 9985-9542-4-6
32. Vadim Poleshchuk, *Estonian Minority Population and Non-discrimination: Report 2006,* 65 p.; ISBN 9985-9542-5-4
33. *Eesti rahvuspoliitika: Vaade väljast (dokumentide kogumik) = Эстонская этнополитика: Взгляд со стороны (сборник документов),* Tallinn 2007, 158 lk./стр.; ISBN 978-9985-9542-6-3.